

Feminizam i žena današnjice

Šolaja, Katarina

Undergraduate thesis / Završni rad

2017

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University North / Sveučilište Sjever**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:122:225144>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

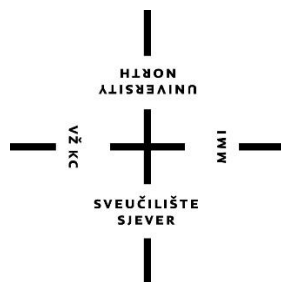
Download date / Datum preuzimanja: **2025-01-16**

Repository / Repozitorij:

[University North Digital Repository](#)

Sveučilište Sjever

Završni rad br. 82/NOV/2017

Feminizam i žena današnjice

Katarina Šolaja, 0448/336

Koprivnica, rujan 2017. godine

Prijava završnog rada

Definiranje teme završnog rada i povjerenstva

ODJEL	Odjel za novinarstvo		
PRISTUPNIK	Katarina Šolaja	MATIČNI BROJ	0448/336
DATUM	10.07.2017.	KOLEGIJ	Kultura, stil, život, rod
NASLOV RADA	Feminizam i žena današnjice		
NASLOV RADA NA ENGL. JEZIKU	Feminism and women of today		
MENTOR	doc. dr. sc. Iva Rosanda Žigo	ZVANJE	docent
ČLANOVI POVJERENSTVA	1. doc. dr. sc. Gordana Tkalec (predsjednica Povjerenstva)		
	2. doc. dr. sc. Petar Kurečić (član Povjerenstva)		
	3. doc. dr. sc. Iva Rosanda Žigo (mentorica)		
	4. doc. dr. sc. Lidija Dujčić (zamjenska članica)		
	5. _____		

Zadatak završnog rada

BROJ	82_NOV_2017
OPIS	<p>Zadatak je rada propitivanje temeljnih feminističkih problema iz konteksta tzv. četvrtog vala feminizma, tj. onih teorijskih strujanja koja nastaju od 2010. godine nadalje. Međutim, kako bi shvatili suvremenu feminističku problematiku potrebno je prisjetiti se nekih značajnih razdoblja u povijesti teorijske misli, kao i aktivističkih nastojanja.</p> <p>Sukladno navedenom, u prvom dijelu rada iznosi se povijesni presjek razvoja feminističke teorijske misli, a posebni naglasak stavlja se na aktivistički ogranak feminističkoga pokreta (sufržetkinje).</p> <p>U središnjem dijelu rada pristupnica se zaustavlja na spomenutom četvrtom valu feminizma te istražuje suvremenu feminističku misao u kontekstu različitih pravaca (ekofeminizam, lezbijski feminizam, "queer" i sl.) s posebnim osvrtom na "cyberfeminizam" kao onaj ogranak koji se zanima problematikom (ženskoga) identiteta u suvremenim tehnokratskim uvjetima. Slijedi, potom, analiza stanja u suvremenim nacionalnim medijima (internet, društvene mreže) s ciljem utvrđivanja poimanja, ali i statusa ženskoga identiteta u virtualnoj realnosti. U konačnici, cilj je dokazati kako tradicionalna pozicija žene (ali u tom kontekstu i muškarca) izmiče, te je u novim uvjetima valja sagledati iz očista virtualnih sloboda i/ili granica koje sve više gube oznake maskulinog determinizma.</p>

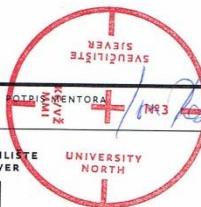
ZADATAK URUČEN

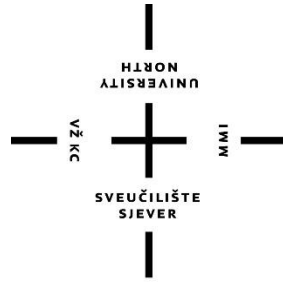
24. 08. 2017.

SVEUČILIŠTE
SJEVER

PROF. MENTORICA
KATARINA ŠOLAJA

UNIVERSITY
NORTH

Sveučilište Sjever

Odjel za Novinarstvo

Završni rad br. 82/NOV/2017

Feminizam i žena današnjice

Studentica

Katarina Šolaja, 0448/336

Mentorica

doc. dr. sc. Iva Rosanda Žigo

Koprivnica, rujan 2017.godine

Predgovor

Na odabir teme za završni rad potakla me moja zainteresiranost za središnju problematiku koju ću iznijeti u nastavku, ali i moja mentorica doc.dr.sc. Iva Rosanda Žigo svojim predavanjima kojoj se ovim putem želim zahvaliti, prvenstveno na pristanku za mentorstvo, a zatim na njenoj dobroj volji pri pomoći u izradi završnog rada, redovito odgovaranje na elektroničku poštu te odgovaranje na brojna pitanja i pružanje informacija. Posebno se zahvaljujem na neopisivom strpljenju koje mi je ukazala.

Zahvaljujem i svim profesorima koji su mi predavali posljednje tri godine, za vrijeme mog studiranja, koji su me puno toga naučili, kako o struci, tako i o životu i zbog kojih sam usvojila puno korisnog znanja. Sve navedeno ne bi bilo moguće bez podrške mojih roditelja, kako financijske tako i moralne, a isto tako i svih bliskih prijatelja.

Sažetak

Ovaj završni rad pod naslovom *Feminizam i žena današnjice* prikazuje povijest feminizma koja seže unazad dvjestotinjak godina s posebnim osvrtom na suvremeno doba. Jednako tako u nastavku će se iznijeti i povijesni presjek nekih značajnijih imena koja su obilježila feminističku kritiku i teoriju. Važno je, međutim, napomenuti kako feminizam ne promiče nadmoć žena nego ravnopravnost između spolova.

Od samih početaka, žena se smatrala „imovinom muškarca“. Bez ikakvih prava, kako na pravo glasa, tako i na sva druga prava, smatrana je osobom koja služi stvaranju novog života te održavanju kućanstva i odgoju djece. Iako se u primitivnim društvima žena cijenila i štovala, to je bilo isključivo iz razloga što se mislilo da ona misteriozno proizvodi djecu. Kasnije, u antičko doba, žene su postajale sve više ugnjetavane od strane muškaraca. Mnoštvo zabrana, nemogućnost izražavanja vlastitog mišljenja te uskraćivanje osnovnih prava obilježilo je živote žena tijekom povijesti. U srednjem vijeku, položaj žena, kao i svega ostalog, određivala je crkva. Biblija koja je temelj kršćanstva, prepuna je mržnje prema ženama, pa su tako žene sve od Eve pa do Marije Magdalene prikazivane kao niža bića. No, srednji vijek je donio i neke novine, pa su tako žene mogle raspolagati zemljištima, brinuti se za siročad i već su tako bile u prednosti u odnosu na žene prijašnjih razdoblja. S vremenom su se počele obrazovati, napredovati i samim time postale su ikone koje je danas vrlo važno spomenuti, a postigle su mnogo u povijesti. U nastavku izdvajam tek nekolicinu značajnih imena – Valentina Tereškova, Maria Sklodowska Curie, Marija Jurić Zagorka, Virginia Woolf i Frida Kahlo.

Veliki napredak, u smislu ženskih prava, vidljiv je kroz četiri vala feminizma u kojima su žene prosvjedima i raznim aktivnostima postizale brojne uspjehe. Četvrti val feminizma, koji se usko povezuje s pojavom tehnologije, najviše je pridonio feminizmu suvremenog doba. Žene su postale aktivni sudionici u oblikovanju svojih virtualnih, ali i stvarnih društava. U modernom društvu borbu za pravo glasa zamijenila je ona za pravo na pobačaj i na pravo odlučivanja o svojem tijelu, a sve se više muškaraca počelo javno izražavati feministima i podupirati žene u njihovim težnjama.

Ključne riječi: feminizam, valovi feminizma, povijesni razvoj feminizma, moderni feminizam, žena današnjice

Sadržaj

1. Uvod.....	4
2. Što je feminizam?.....	5
2.1 Brak – središnje pitanje feminističke misli.....	7
2.2 Simone de Beauvoir – začetci feminističke teorijske misli.....	8
3. Žena i društvo u povijesnom presjeku.....	11
3.1 Primitivna društva.....	11
3.2 Položaj žene u antičko doba (8.st.pr.Kr. – 5.st.pos.Kr. pada ZPR).....	13
3.2.1 Žena u grčkom mitu	14
3.2.2 Položaj žene u Rimu.....	16
3.2.3 Rimski bogovi i božice.....	17
3.2.4 Kleopatra VII.....	17
3.3 Srednji vijek.....	19
4. Žene koje su obilježile povijest.....	22
4.1 Valentina Tereškova	23
4.2 Maria Sklodowska Curie	24
4.3 Marija Jurić Zagorka	26
4.4 Virginia Woolf.....	27
4.5 Frida Kahlo	29
5. Valovi feminizma.....	31
5.1 Prvi val feminizma.....	32
5.2 Drugi val feminizma.....	34
5.3 Treći val feminizma.....	35
5.4 Četvrti val feminizma	36
6. Moderni feminizam.....	38
6.1 Žene 20. i 21. stoljeća.....	39

6.1.1	Oprah Winfrey.....	40
6.1.2	J.K.Rowling.....	42
6.1.3	Hilary Clinton i Michelle Obama.....	43
6.1.4	Beyonce Knowles.....	45
6.1.5	Emma Watson	46
7.	Zaključak.....	48
8.	Literatura	50
9.	Popis slika	53

1. Uvod

Tko je žena? Što uopće znači biti žena? Je li to majka? Sestra? Kći? Ili je ona ipak nešto više od toga? Kakva je njezina uloga u društvu? Kako se na ženu gleda u institucijama? Je li žena doista suočena s ugnjetavanjem? Može li u feminizmu žena pronaći odgovore na svoje probleme?

„Što ćeš više pisati o feminizmu? Pa znamo svi što je to.“ – tek su neke od reakcija na koje sam naišla kada sam rekla kako mi je želja za završni rad pisati upravo o navedenoj problematici. Nisam bila sigurna što točno želim pisati, na koju se granu više osvrnuti, na koju manje, ni kako će to sve izgledati, no od prvog trenutka kada smo na predavanjima započeli priču o feminizmu, bila sam sigurna kako će baš ovo biti moja završna tema. Upoznajući se s poviješću ovog pokreta, brojnim osobama koje su ga obilježile, aktivnostima, kao i samom teorijom – zaključila sam kako ljudi danas zbog neadekvatnog obrazovanja, pod samim pojmom feminizma podrazumijevaju mržnju žena prema muškarcima. Zadirući dublje u ovu tematiku, feministički pokret daleko je od takvog shvaćanja. Duga povijest, koju ću kroz ovaj rad razraditi, pokazat će koliko su se žene i na koje sve načine morale boriti kako bi dobile, za početak, samo osnovna prava, poput prava glasa, a zatim i ostala kao što su pravo na zapošljavanje i ravnopravnost. Danas je gotovo nezamislivo pojmiti život gdje ne možemo iznijeti svoje mišljenje, u kojem nam je uskraćeno pravo glasa ili raditi nešto u životu što ne uključuje majčinstvo i brigu oko kuće i slično. No, takva je situacija zapravo obilježila život svake žene sve do sredine 19. stoljeća kada su započele prve rasprave, kampanje i borbe za ženska prava.

S obzirom da se feminizam temelji na opisivanju političkog, kulturnog i gospodarskog pokreta koji se bavi uspostavljanjem jednakih prava i zaštite žena, uz sam pojam razvio se i velik broj organizacija i udruga za promicanje istog. Pojam feminizma u davnoj prošlosti nije imao veliku primjenu, ponajviše iz razloga jer se žena nije smatrala predmetom govora ili bilo kakvih rasprava. Simone de Beauvoir, o kojoj ću pisati u narednim poglavljima, navodi se kao jedna od prvih žena koja je započela pisati o odnosu između spolova. Nadalje, feminizam je sve češće bio tema govora, a žene su svojim drastičnim postupcima i prosvjedima davale važnost pokretu.

Svrha rada je kroz detaljan pregled povijesti iznijeti kakav je feminizam bio u prošlosti, kako se razvijao te kakav je danas. Osim toga, u radu će se istaknuti i imena koje su svojim

doprinosom uvelike utjecale na razvoj feminističke misli. Osvrnut ću se i na feminizam današnjice, položaj žene te na pitanja napretka u odnosu na neka prethodna povijesna razdoblja.

2. Što je feminizam?

Rodnih razlika postajemo svjesni još tijekom djetinjstva. Djevojčice vrijeme u igri provode uz igračke koje imitiraju kuhinjsko posuđe, pribor za čišćenje, a najveću sreću uzrokuju pokloni u obliku lutaka koje pričaju, obavljaju nuždu te plaču kako bi djevojčice stekle osjećaj brizi za buduću život majke. S druge strane, dječaci su odgajani kao heroji, nikada ne smiju zaplakati jer time „podcjenjuju muškost“, a njihove igračke uključuju autiće, puške, kojekakve štitove kako bi se sve svelo na borbu i igre ratovanja. Može djelovati bezazleno, ali ovakve stvari svakako utječu i na buduću razvoj pojedinca. U prošlosti su se žene smatrale nesposobnima za rad, stoga je njihov zadatak bio pronaći muškarca koji će biti „mozak obitelji“, a žena će biti kućanica koja će rađati, čuvati i odgajati djecu i voditi brigu o kućanstvu i ni na što ne imati prigovor.

„Feminizam je društveni pokret i svjetonazor koji se zalaže za unaprjeđenje položaja žena uklanjanjem spolne dominacije i diskriminacije (seksizma) i promicanjem rodne jednakosti u svim područjima života“ (Hrvatska enciklopedija 2001:600). Sve je započelo prvim feminističkim zahtjevima koji su se svodili na postizanje jednakih mogućnosti žena u izobrazbi, zaposlenosti i politici. Početke feminističke teorije svrstavamo pod konac 18. stoljeća, odnosno uz objavljivanje knjige pod naslovom *Obrana prava žena*, autorice Mary Wollstonecraft.

Nešto intenzivnije feminizam se razvija početkom 19. stoljeća, pa čak i prije, kada su žene postajale značajan dio radne snage, a stoljeća prije obilježava podređen položaj žene u društvenom i političkom segmentu. „Pozicija žena opisivala se sintagmom: „Žena i muž su jedno, a to jedno je muž.“ Žena se smatrala apsolutnom muškom imovinom, a sva roditeljska prava i odluke pripadale su muškarcu.“¹ Mary Astell u knjizi „Reflections of Marriage“ iz 1706. godine, postavila je sljedeće pitanje: „Ako su svi muškarci rođeni slobodni, kako to da su onda sve žene rođene kao robinje?“ Iako se sada čini da su prvi zahtjevi žena za pravom glasa mali, oni su tada bili prilično veliki. Shvativši svoje mogućnosti i vrijednosti, žene su

¹ http://www.gender.cawater-info.net/knowledge_base/rubricator/feminism_e.htm, pristupljeno 15. svibnja 2017.

započele borbu protiv patrijarhata i neravnopravnosti. „Uvjeti za otvoreni poziv na jednakost prava žena i muškaraca stvoreni su tek u zapadnjačkim građanskim društvima s kraja 18. stoljeća. Usporedimo li žene tog vremena s muškarcima, shvatit ćemo da su bile nejednake po gotovo svim relevantnim osnovama. Nisu imale mogućnosti obrazovanja, upravljanja imovinom, bilo im je uskraćeno pravo glasa, kao i mogućnost potpisivanja ugovora, nisu imale pravo starateljstva nad djecom nakon razvoda, a zaposliti su se mogle jedino uz muževu suglasnost“ (Frgačić 2012: 7).

Kako bi neki pokret uopće bio ostvariv, potrebne su osobe koje će se zalagati za njegovo ostvarivanje i napredak. Sukladno tome, feministicom se definira „osoba koja smatra da žene trpe diskriminaciju zbog njihova spola, da imaju specifične potrebe koje nisu zadovoljene i da njihovo zadovoljenje zahtjeva radikalne promjene u društvenom, ekonomskom i političkom poretku“ (Marković 1999: 14). Feminizam uključuje političke i sociologijske teorije temeljene na problemima rodnih razlika. Glavni feministički cilj je poboljšanje položaja žena u društvu u svim aspektima; od onog osnovnog, a to je pravo glasa, zatim ekonomskih, političkih i pravnih pa do seksualnih aspekata.

Nastankom feminizma promijenile su se perspektive unutar zapadnog društva, od kultura pa sve do zakona. „Feministički aktivisti od početka su se bavili zakonitim pravima žena (pravo ugovora, pravo vlasništva, pravo glasa), a zatim za pravo žena na tjelesni integritet i autonomiju, pravo na pobačaj te pristup kontracepciji i kvalitetnoj skrbi.“² Jedan od glavnih ciljeva feminizma svakako je bio, a i ostao, riješiti se diskriminacije žena na temelju spola. Većina feminističkih pokreta na vrhu je imala vođe koje su najčešće bile srednjoškolke bjelkinje iz zapadne Europe ili Sjeverne Amerike. Još odavno žene su se borile protiv shvaćanja njihove pozicije isključivo kao seksualnih objekata kojima upravljaju muškarci, posebice u braku.

„Nijedno prethodno patrijarhalno društvo u povijesti nije njegovalo poštovanje prema ženama i majčinstvu, osim deklarativno. Žene su i kao žene i kao majke svugdje bile u položaju „drugog“ (De Beauvoir, 1980), osobito u patrijarhalnim društvima kakva je većina poznatih i povijesnih i suvremenih društava. Za razliku od muškaraca, žene su tijekom cjelokupne povijesti uobičajeno bivale smještane u privatnu sferu kuće i obitelji da bi tek u 20. stoljeću uz pomoć vlastitih dugotrajnih napora i emancipacijskih ženskih pokreta postale članicama političke javnosti s pravom glasa“ (Lasić 2006:149).

² http://www.gender.cawater-info.net/knowledge_base/rubricator/feminism_e.htm, pristupljeno 4. srpnja 2017.

2.1 Brak – središnje pitanje feminističke misli

Brakovi u prošlosti neusporedivi su s brakovima današnjice u većini država svijeta. Kao što su postojale razlike na temelju vjere, tako su postojale i razlike na temelju spola. „Utjecaj trubadura promijenio je ponašanje plemstva prema suprugama u javnosti, koje je postalo potpuno različito od dotadašnjeg grubog odnosa muškaraca prema ženama. Budući da je žena većinom bila prodavana muškarcu koji je društveno ili materijalno najviše odgovarao njejoj obitelji, suprug u okviru obitelji obično prema njoj nije bio nježan i obziran jer ju je kupio i bila mu je važna samo da mu rodi sina“ (Feldman 2012: 102). Ni danas nije u potpunosti iskorijenjen običaj kod odabira bračnih partnera odnosno ugovaranje brakova, no primjeri su ipak rjeđi. Gospodarski i politički interesi, u povijesti su, ipak bili iznad interesa pojedinca. „Pomalo neshvatljivo današnjem društvu, tek prije dvjestotinjak godina Amerikanci i zapadni Europljani počeli su vjerovati kako bi brak ipak trebao biti temeljen na ljubavi i uzajamnom zadovoljstvu. S obzirom na to, počeo se temeljiti na sve nježnijem odnosu.“³ Žene su dugo vremena bile smatrane običnim kućanicama i majkama te se njima nije zadavao nikakav drugi posao jer se smatralo da za nešto drugo nisu sposobne. Muškarac je taj koji je bio „glava kuće“ dok je žena uvijek bila u njegovoj sjeni. Muževi su donosili posljednju riječ u obiteljskom životu, a žena nije imala pravo odbiti spolni odnos. Ljubav se nije smatrala bitnom za ulazak u brak, pa stoga se može reći da žene nisu ni znale kako je to biti voljenom. „Osim toga žene su često bile i vrijeđane te su im se upućivale vrlo ružne riječi i uvrede koje su postajale veliki uzrok dramatičnog pokreta u njenim životima – postoje slučajevi u kojima su oklevetane žene bile napuštene od strane svojih vjerenika, pa čak i muževa“ (Feldman 2004: 142). „Kasnih sedamdesetih i ranih osamdesetih godina 20. stoljeća žene su stekle zakonsko pravo i ekonomsku snagu kako bi izazvale svoju podređenu ulogu u braku.“⁴

Rezultat povijesnih ženskih buna je pojam braka kakvog ga danas poznajemo, koji je ipak u poimanju muško-ženskih odnosa umnogome napredovao.

Nerijetko, tema brojnih rasprava bili su i bračni ugovori. U tom smislu, „kritičari bračnog ugovaranja ističu kako bi se, budući da vrlo malo žena može zarađivati jednako kao i muškarci, u položaju da pregovara o uvjetima intimnog ugovora našla tek nekolicina žena srednje klase sa sveučilišnom naobrazbom,, (Pateman 2000: 154). Stupanj obrazovanja uvelike je utjecao na poziciju žene u društvu i kulturi, isto tako ostalo je i danas. Neka

³ <http://www.stephaniecoontz.com/articles/article23.htm>, pristupljeno 4. srpnja 2017.

⁴ <http://www.stephaniecoontz.com/articles/article23.htm>, pristupljeno 5. srpnja 2017.

provedena istraživanja, pokazala su kako žene, iako su više obrazovane od muškaraca, i dalje ostaju potplaćene. „Završen fakultet ima 14,23% zaposlenika/zaposlenica, a zaposlenika/zaposlenica s najvišim stupnjevima obrazovanja ovdje nema. Kada zaposlenike promatramo kroz obrazovnu i spolnu strukturu podaci ukazuju kako su žene obrazovanije (34,62% ima završen fakultet), u odnosu na muškarce, kod kojih fakultetsko obrazovanje ima njih 13,11%.“⁵

2.2 Simone de Beauvoir – začetci feminističke teorijske misli

Istaknuta francuska autorica, intelektualka, politička aktivistica, socijalna teoretičarka, Simone de Beauvoir, svakako je jedna od utjecajnijih osoba u povijesti feminizma čije ime obilježava same početke ovog pokreta. Svojim knjigama, dnevnicima, esejima i romanima ostavila je značajan utjecaj na feminizam, feminističku teoriju i feministički egzistencijalizam koji je posebno istaknut od objave njene knjige *Drugi spol*, koja se bavi temom žene – njenom ulogom u zajednici, njenim razvojem kao i egzistencijom uopće. „*Drugi spol* je duboko razrađena i sistematizirana rasprava o ženama, možda najiscrpnija koja je ikad napisana i dotiče se mnoštva tema : biologija, psihologija, povijest, marksizam, književnost i umjetnost općenito, majčinstvo, zaljubljenost, prostitucija, (ženska) homoseksualnost, djevičanstvo sve se od navedenog stavlja pod kritički uvid u jednoj od najutjecajnijih filozofskih knjiga dvadesetog stoljeća. Da je Hegel bio žena, feminist i Francuz, njegova bi *Fenomenologija duha* bila uvelike nalik na ovu knjigu. Jednostavno knjiga o ženi. Simone de Beauvoir ju i sama tako naziva, i ne laže.“⁶

Ženom se ne rađa. Ženom se postaje. Nikakva biološka, psihička, ekonomska kob ne definira oblik koji u društvu poprima ljudska ženka.

Simone de Beauvoir

Beauvoir se kroz djelo bavi općom analizom žene i njenog stanja u svim dosadašnjim društvima, a kao nezaobilazni problem ističe brak, koji se smatra najstarijom patrijarhalnom institucijom. Brak se, kako ističe, ne razlikuje previše od prostitucije koja u praksi prodaje

⁵ http://rec.prs.hr/wp-content/uploads/2016/12/PRSRH_Izvesce_muskarci-zene100_web.pdf, pristupljeno 9. kolovoza 2017.

⁶ <http://www.ziher.hr/recenzija-drugi-spol-de-beauvoir-s-se-postalo-a-ne-rodilo-zenom/>, pristupljeno 5. srpnja 2017.

ženu. Žene su okružene brojnim ograničenjima te navedeno smatra glavnim razlogom zašto žene čak i danas često traže rastavu braka. Autorica je mnogih drugih knjiga, neke od njih su : *Premijer života* (autobiografija), *Nakon rata i teških vremena* (autobiografija), *Svi su govorili i radili* (autobiografija), *Amerika dan po dan* (dnevnik s putovanja), *Mandarine*, *Sazrijevanje* te jedan kraći roman pod nazivom *Veoma blaga smrt*. „Feminističko djelovanje Simone de Beauvoir naišlo je na osudu kada je godine 1971. potpisala *Manifest 343* u kojem su brojne Francuskinje iz javnog života priznale da su pobacile. Među njima je bila i de Beauvoir, iako navodno nikada nije bila trudna. Ipak, *Manifest* je polučio rezultate pa je tako godine 1974. pobačaj u Francuskoj legaliziran.“⁷ Cijeli život bavila se proučavanjem rodnih uloga i razlika, istraživala je pojam slobode, bavila se pravom na samoodređenje te isto tako i na jednakost između spolova.

„Simone de Beauvoir ističe da oslobođenje žene znači i oslobođenje muškarca te da je privatno istodobno i političko, a Friedan žensku pasivnost i ovisnost u društvu objašnjava kao posljedicu zatupljujućeg posla domaćice. Osporen je stereotip o ženama kao manje racionalnim od muškaraca, a i predrasuda o ženi kao seksualnom objektu, zahtijevano je povećano sudjelovanje žena u donošenju političkih i drugih važnih odluka u javnom životu, kao i pravo na ekonomsku i osobnu neovisnost o muškarcu, ako žena to želi“ (Hrvatska enciklopedija 2001: 600).

⁷ <https://voxfeminae.net/strasne-zene/item/1328-simone-de-beauvoir-najveca-francuska-filozofkinja-i-feministkinja>, pristupljeno 15. srpnja 2017.

Slika 1 Simone de Beauvoir

Izvor – <http://fbl.ba/wp-content/uploads/2014/01/simone-de-beauvoir-1.jpg>

Iako se feminizam kao sociološka grana i društveni pokret počinje proučavati tek u 19. stoljeću, žene su kroz čitavu povijest ili bile ugnjetavane ili su se smatrale božanstvima. Od najprimitivnijih društava preko srednjeg vijeka do suvremenog doba, položaj žene zasigurno je doživio mnoge promjene. Od matrijarhata do mizoginije, ženama je bilo potrebno gotovo dvije tisuće godina da se izbore za svoju ravnopravnost koja i u današnjem, suvremenom, demokratskom društvu nije potpuna.

3. Žena i društvo u povijesnom presjeku

3.1 Primitivna društva

Primitivna društva (kamenno, metalno, brončano doba) i njihova uređenja bila su obilježena matrijarhatom. Riječ matrijarhat dolazi od „lat.mater, genitiv matris : majka + -arh“, a smatra se vladavinom ili tradicijom u kojoj je društvena moć u rukama žena u zajednici.“⁸ Vjerovanje u matrijarhat i moć žena koja je proizlazila iz toga, postojalo je isključivo iz razloga što primitivni ljudi nisu poznavali vezu između spolnog općenja, trudnoće i rađanja, pa je tako došlo do poimanja da žene misteriozno proizvode djecu i kako su one po tome božice plodnosti.

Slika 2 Božica plodnosti

Izvor – <https://s3.amazonaws.com/classconnection/357/flashcards/9033357/jpg/picture1-14FB2873571308817B5.jpg>

⁸ <http://www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?id=39493>, pristupljeno 10. svibnja 2017.

Treba razlikovati matrijarhat od pojmova matrilinearnost i matrilokalitet. U primitivnim društvima nije postojala socijalna situacija u kojoj bi ta dva pojma mogla uopće imati značenje; matrilinearnost je identifikacija djece po majci umjesto po svom ocu. To bi se moglo objasniti kao suprotnost današnjem društvu gdje djeca prezimena preuzimaju od očeva, a u matrilinearnosti porijeklo, običaji i vjera preuzimali su se od majke. Matrilokalitet, prema nekim antropolozima, je pojam i opis društva gdje autoritet majke, odnosno žene važan u domaćim odnosima, što bi značilo da se supruga priključuje obitelji svoje supruge, umjesto kao što je običaj u kasnijim društvima, pa tako i danas, da se žena priklanja muževoj obitelji. Zanimljivo je kako su žene u društvima u kojima su bile na vlasti, tu poziciju isključivo imale zbog njihove sposobnosti da stvaraju život, a ne zbog njihovih kompetencija i sposobnosti. Patrijarhat je preuzeo vlast od žena kada su muškarci otkrili očinstvo, monopolizirali žene i priznali djecu kao svoje potomstvo. Problem matrijarhata i povijesnog pregleda na njega je zapravo što mnogi povjesničari i antropolozi smatraju da on nikad nije ni postojao, iako je zabilježen u legendama i mitovima. Unatoč uvjerenjima o nepostojanju matrijarhalnog društva, Johan Jakob Bachofen, pravnik i klasicist, zastupa tezu da je matrijarhat najraniji oblik ljudskog društva. „ Tvrdio je da su žene od samog početka bile fizički inferiornije i da su u prvom stupnju razvoja ljudskog društva postigle kulturnu nadmoć. U početku povijesti nije postojao brak već heretizam, slobodna seksualna zajednica više žena s više muškaraca te iz toga doba potječe običaj dobivanja imena prema majci, odnosno matrilinearnost.“⁹ Prema tome, izvodi se zaključak da je matrijarhat opći, kulturni stupanj čovječanstva koji se može naći u svim narodima prije prelaska u patrijarhat.

Matrijarhat kao prevlast žena, unatoč tome što govori o dobroj poziciji žene u društvu, ne može se u potpunosti smatrati feminističkim gledištem jer feminizam ne želi opću prevlast žene nad muškarcem već jednakost, ali svakako može ukazati na važnost žene u društvu zbog njihove mogućnosti da stvaraju potomstvo zbog čega bi trebale biti štovane i u današnjici, po uzoru na naše pretke.

⁹ <https://nellacro.wordpress.com/2014/12/20/matrijarhat/>, pristupljeno 13. svibnja 2017.

3.2 Položaj žene u antičko doba (8.st.pr.Kr. – 5.st.pos.Kr., pad ZPR)

„Antička Grčka predstavlja kolijevku europske civilizacije i demokracije, ali rijetko se govori o položaju žena i njihovom ugnjetavanju od strane muškaraca. Sparta i Atena, kao najveći grčki polisi i najrazvijeniji gradovi-države, imali su veoma drugačiji odnos prema ženama. „U staroj Grčkoj žene su svedene na položaj malo bolji od ropskog. Grčki zakonodavac Solon iz 6. stoljeća prije Krista, zabranio je ženama izlazak iz kuće noću, zbog čega im je i danju sve više bilo ograničeno kretanje. Žene u Sparti, za razliku od žena u ostalim grčkim gradovima, imale su pravo na posjed i veću slobodu kretanja, iz jednostavnog razloga što je Sparta organizirana kao vojnički grad-država gdje se muškarci veći dio svog života pripremaju za rat, a žena je gospodarica kuće.“¹⁰ U Ateni, u klasičnom i neuobičajenom, krutom društvu, žene su bile odgajane po pravilu „što manje zna, to bolje.“ Atenjanke su se udavale prilično mlade i bez životnog iskustva, a nijedna žena u Ateni nije imala pravo na svoje mišljenje zbog atenske demokracije, a i toga što im je naobrazba bila onemogućena. Jedina zadaća žene bila je roditi mužu djecu kako bi se u starosti imao tko brinuti za njega i da bi se nastavila obiteljska loza. Spartankama je također bila zadaća rađati djecu, ali suprotno Ateni, ta je uloga bila iznimno cijenjena jer je rađanje djece značilo rađanje novih ratnika. To je Spartanke učinilo neovisnima i samosvjesnima te su hrabro sudjelovale u političkom životu. Suprug nije upravljao ženom tako da se može reći da je Spartanka bila glava kuće jer su njihovi muževi često bili u ratu.“¹¹

¹⁰ <http://povijest.net/prava-zena-kroz-povijest/>, pristupljeno 9. kolovoza 2017.

¹¹ „Položaj žene u antičko doba“, parafrazirano prema Brdal; Madunić: Tragom prošlosti 6, Školska knjiga i Bančić, Cerovski, Paladino: Tragom prošlosti 5, Školska knjiga

3.2.1 Žena u grčkom mitu

„Grčki su bogovi bili centar vjerovanja svakog Grka te o njima postoji mnogo različitih mitova pa tako i pogledi na žene i njihovi opisi variraju. U središtu je razmišljanje prema kojem na Olimpu dominira šest božica : Hera, Atena, Demetra, Afrodit, Hestija i Artemida, zajedno sa šest bogova: Zeus, Posejdon, Apolon, Hernes, Ares i Hefest. U drugom aspektu prikaza žena, prikazuju se i princeze i kraljice vladajućih kuća, kao što su Helena i Elektra. Od tih su žena nastali prvi mitovi o moći žene, ali svi su ti mitovi bili temeljeni na ljepoti. I Helena i Elektra svoje su pozicije stekle na osnovu svoje mudrosti i ljepote. Treći pak aspekt žene prikazuje se u obliku čudovišta, polužene-poluzvijeri koje su se nazivale Gorgone, a one su : Meduza, što znači kraljica, Euriala što znači dalekoskakačica i Stena što znači moćna. Riječ je o trima sestrama sa zlatnim krilima, svinjskim kljovama i zmijskom kosom koje bi svojim pogledom pretvarale čovjeka u kamen. Taj opis očito govori o strahu muškaraca od žena, a paradoksalno je i to što su se u grčkom društvu štovale kao žene božanstva, a u ljudskom društvu one su imale izuzetno nizak status.“¹²

Mit o Pandori isto govori o mržnji prema ženi i pokušaja svaljivanja krivice na ženu jer je Pandora otvorila kutiju punu zla.

„Pandora je u grčkoj mitologiji bila žena titana Epimeteja. Ona je žena koja je na svijet donijela zlo i patnju. Da bi kaznio ljude, Zeus je naredio ostalim bogovima da kao dar ljudima naprave ženu i da joj svako od bogova podari neki dar. Pandorino ime u prijevodu znači svime obdarena, jer njeno ime potječe od riječi *pan-sve* i riječi *doron-dar*. Hefest je načinio ženu od gline i dao joj oblik. Atena ju je obukla, Afrodit joj je podarila ljepotu. Apolon joj je dao glazbeni talent i moći. Demetra ju je naučila kako obrađivati povrće, Posejdon joj je dao bisernu ogrlicu i mogućnost da se nikada ne zadavi. Hermes joj je podario lukavost i hrabrost te šarm. Zeus ju je učinio lijenom i nemirnom, a Hera znatiželjnom. Hermes joj je također podario najvažniji od svih darova, a to je bila kutija. Titan Epimetej se zaljubio u Pandoru kada su je bogovi poslali na zemlju. Hermes ga je upozorio da je ona dar boga Zeusa i da ne dira Pandorinu kutiju koja je bila njen miraz. Epimetej je to rekao i Pandori, čija je znatiželja bila prevelika te ona nije mogla odoljeti pa je otvorila kutiju. U tom je trenutku zlo izašlo van te je bezbrižno čovječanstvo bilo okruženo kugom, tugom, siromaštvom, glađu, očajem,

¹² „Žena u grčkom mitu“, parafrazirano prema <https://www.greekmythology.com/>, http://www.ancient.eu/Greek_Mythology/, pristupljeno 9. kolovoza 2017.

prevarama, zločinom, starošću i bolestima. Pandora je ubrzo zatvorila kutiju i u njoj je ostala samo nada. Primijetila je kako je svijet bez nade vrlo hladan, pa je opet otvorila kutiju iz koje je izašla i nada. “¹³

Slika 3 Pandorina kutija

Izvor – <http://www.njuskalo.hr/image-bigger/sve-ostalo/pandorina-kutija-slika-48613349.jpg>

¹³ <https://grckamitologija.wordpress.com/2012/11/02/mit-o-pandori/>, pristupljeno 15. srpnja 2017.

3.2.2 Položaj žene u Rimu

Ne postoji mnogo saznanja o ženama u Starome Rimu jer su povjesničari bili muškarci i pisali su samo o muškom rodu. Iz rimske mitologije i povijesti, važno je spomenuti Reu Silviu, majku Romula i Rema, Lukreciju i vučicu Martiu. Vjeruje se da je Rim nastao na sedam brežuljaka te da su ga osnovali braća Romul i Rem.

Slika 4 Romul i Rem

Izvor – http://www.enciklopedija.hr/Ilustracije/HOL_4623.jpg

Biološka majka Romula i Rema bila je Vestalka Rea Silvia, a njihov otac bio je Bog rata Mars. Nakon što ih je njihov rođak dao baciti u rijeku kako ne bi preuzeli prijestolje kad odrastu, vučica Martia ih je nahranila svojim mlijekom i održala na životu do kad ih je pronašao pastir Faustul i zajedno sa svojom ženom Lukrecijom othranio i posvojio te su oni tako kasnije osnovali Rim, a važnost tih dviju žena, a i vučice u ženskom rodu neupitno je važna u rimskoj mitologiji.

„Jedini važan položaj koji je bio rezerviran isključivo za žene u Rimu bio je u religiji pa u tom smislu valja spomenuti svećenice Vestalke. Njima je bilo zabranjeno udavati se i imati djecu te stupati u bilo kakve odnose s muškarcima kako bi bile posvećene ritualima vjere koji su se smatrali nužnima za sigurnost i opstanak rimske države. Unatoč tome što je na čelu obitelji u Rimu bio otac, to jest *pater familias*, vrlo je bila cijenjena i majka – *mater familias*. Pri sklapanju braka majka bi pod muževu vlast došla zajedno sa svojom imovinom, a u slučaju smrti svoga muža postala bi podložna najstarijem članu svoje obitelji. U siromašnim

obiteljima, žene su same obavljale kućanske poslove, a pri tome su svoje kćeri učile kuhanju, tkanju i čišćenju jer obrazovanje za djevojčice u školama nije postojalo. U bogatijim obiteljima majka je nadgledala rad sluga i robova u domaćinstvu, a ženska se djeca nisu imala pravo zabavljati u termama ili na igrama zajedno sa svojim muškim vršnjacima. Žene su se u Starom Rimu mogle baviti prostitucijom kako bi od toga profitirale i osigurale si sredstva za život, ali nisu sve prostitutke mogle odlučiti žele li se baviti time ili ne jer su neke od njih bile robinje. Robovi su se u Rimu smatrali robom, pa je tako silovanje tih žena bilo kažnjavano zakonom isto kao i da je netko oštetio robu.“¹⁴

3.2.3 Rimski bogovi i božice

Rimljani su svoja vjerovanja gotovo u potpunosti preuzeli od starih Grka, pa su tako Jupiter – bog neba, njegova žena Junona – zaštitnica žena i braka i kći Minerva – zaštitnica obrta i mudrosti sa gotovo svim svojim karakteristikama kopija Zeusa, Here i Atene. Uz kapitolijsko trojstvo, bitne božice bile su Venera – božica ljubavi, Dijana – božica lova te Vesta koja je imala svoj kult i posebnu razinu štovanja.

3.2.4 Kleopatra VII.

„Egipatska kraljica Kleopatra koja je živjela u prvom stoljeću prije Krista i tisućama godina nakon svoje smrti, smatra se iznimnom vladaricom, sposobnom političarkom i nadasve fatalnom ženom. „Poput mnogih kraljevskih obitelji, i članovi Ptolemaic dinastije često su se vjenčali unutar obitelji kako bi sačuvali čistoću krvne linije. Tako se više od desetak Kleopatrinih predaka vezalo sa svojom braćom i sestrama, a vrlo vjerojatno su i njeni roditelji brat i sestra. U skladu s tim običajem, Kleopatra se udala za dva svoja starija brata. „¹⁵ Ljubavnim vezama sa najvećim moćnicima toga svijeta, osigurala je svoj položaj i proglasila se kraljicom kraljeva kao jedna od rijetkih žena koja je u povijesti vladala toliko velikim prostorom. Nakon stvaranja drugog trijumvirata i velikog osvajanja Gaja Julija Cezara, Kleopatra se spletkama uspjela svidjeti Cezaru te ju je on postavio na tron u Egiptu koji je prije toga izgubila od Ptolomeja XIII.

¹⁴ „Položaj žene u Rimu“, parafrazirano prema Brdal; Madunić: Tragom prošlosti 6, Školska knjiga i Bančić, Cerovski, Paladino: Tragom prošlosti 5, Školska knjiga

¹⁵ <http://www.history.com/news/10-little-known-facts-about-cleopatra>, pristupljeno 9. kolovoza 2017.

Nakon što je Cezar ubijen od strane svoga sina Brutusa, Kleopatra, kako bi očuvala svoj položaj, počela se nalaziti s Cezarovim generalom i pristalicom Markom Antonijem. S njim se vjenčala po egipatskim propisima te s njim dobila djecu. Kasnije će se Kleopatra boriti u ratu protiv Oktavijana Augusta te će izgubiti i Egipat će postati rimskom provincijom. Zbog poraza i poniženja od strane Oktavijana, Kleopatra je počinila samoubojstvo tako da je dala da ju ugrizu zmijske otrovnice, vjerujući da će joj to zbog egipatskih vjerovanja dati besmrtnost. Iako je bila iznimno sposobna vladarica te je Egipat u doba njezine vladavine napredovao, Kleopatra je u povijesti zapamćena samo kao iznimno lijepa žena, a ne superiorna kraljica.“¹⁶

Slika 5 Kleopatra VII.

Izvor – <http://afirmator.org/wp-content/uploads/2013/02/Kleopatra.jpg>

¹⁶ „Kleopatra VII.“, parafrazirano prema Brdal; Madunić: Tragom prošlosti 6, Školska knjiga i Bančić, Cerovski, Paladino: Tragom prošlosti 5, Školska knjiga

3.3 Srednji vijek

„Društvo je ženi u srednjem vijeku kao jedinu svrhu nametnulo produžavanje roda brojnim potomstvom, dok je u obitelji imala marginalnu ulogu. Muškarac je bio pripadnik „javne,“ a žena „privatne“ sfere. Njen životni prostor činili su boravak u kući i odlazak u crkvu. Crkveni očevi i društvo stvorili su ideal srednjovjekovne žene kojem su malobrojne bile dorasle. One su se trudile zadržati dobar glas koji im je bio glavni adut u ostvarenju cilja – udaje. Većina se žena potpuno mogla ostvariti samo kroz brak i majčinstvo. Crkva im je pomogla u toj mjeri što se tražila ženska suglasnost prilikom sklapanja braka, ali i tu je riječ oca obitelji bila zadnja. Unatoč mračnoj predodžbi srednjovjekovne žene i njenog tužnog i podčinjenog položaja, stvarnost nam donosi nešto drugačiju sliku. Položaj žene uvelike je ovisio o njenom društvenom položaju i tome gdje je živjela.“¹⁷ Srednji vijek obilježilo je činjenica kako se znanje smatralo privilegijom, prvenstveno za muškarce. Crkva je tvrdila kako su muškarci bolji „materijal“ za obrazovanje zato što imaju veće glave, a samim time i veći mozak te više razuma od žene.

„Zbog učestale smrti pri porođaju stopa smrtnosti žena je bila viša nego kod muškaraca, a u slučaju komplikacija pri porodu, radije se spašavalo dijete nego majka. Djevojčice su bile manje željene prilikom rođenja. U seoskim područjima kraće je zvonilo crkveno zvono kad se krstila djevojčica, kao i kada se sahranjivala žena.“¹⁸

Katolička je crkva imala veliku kulturološku ulogu u srednjem vijeku, osobito u onom ranom jer su se tada postavljali temelji kršćanstva. Sama Biblija kao temelj kršćanstva, prepuna je mržnje prema ženama, preko Eve pa sve do Marije Magdalene, žene su prikazane kao krivci i niža bića, a muškarci su superiorni. Od najranijih vremena, poštovanje prema ženama postojalo je u keltsko doba. Monogamija, „bračna veza jednog muškarca i jedne žene“¹⁹ te poštivanje braka bili su osnova društva. Kultura općenito bila je temeljena na crkvi. Iako često nazivan kao mračno doba u povijesti čovječanstva, srednji vijek drži se temeljnim razdobljem za daljnji razvoj čovječanstva. Iako je crkva odgovorna za mnoge progone, ubojstva i mučenje ljudi pa tako i žena, potpomogla je razvoju europskog društva. Neke su se žene u ranom srednjem vijeku počele školovati u sklopu svoje vjere, pa su tako opatice,

¹⁷ Ines Vađunec: Položaj žene u srednjem vijeku na hrvatskim prostorima (<http://hrcak.srce.hr/89434>), pristupljeno 30. svibnja 2017.

¹⁸ <http://povijest.net/prava-zena-kroz-povijest/>, pristupljeno 4. lipnja 2017.

¹⁹ <http://www.hrleksikon.info/definicija/monogamija.html>, pristupljeno 17. srpnja 2017.

poglavarice ženskog samostana²⁰, stekle pismenost i počele igrati veću ulogu u vjerskom životu. Raspolagale su zemljištima, brinule se za siročad i tako stekle veliku moć u odnosu na žene u prijašnjim razdobljima. Treba uzeti u obzir kako su žene u bogatijim obiteljima i bogatijim prostorima imale mnogo bolje položaje od onih u ruralnim dijelovima gdje su one u većini slučajeva služile da rađaju djecu i obavljaju kućanske poslove. Životni se vijek žena u ranom srednjem vijeku znatno produžio zbog poboljšane prehrane, ali i sve većeg znanja o porođaju i posebnih žena koje su bile primalje koje su pomagale tijekom, za to vrijeme veoma opasnog procesa, poroda. Zanimljiva je činjenica kako su se žene bavile i pivarstvom i uzgojem hmelja jer se taj posao mogao obavljati u samostanima, ali i samostalno kod kuće. „Iako je danas najčešća veza žena i piva korištenje ženske ljepote i draži u reklamama koje će navesti muškarce da popiju što više piva, Jane Payton tvrdi kako su žene stvorile pivo te da je upravo i jedino nježnijem spolu tisućama godina bio dopušten boravak u pivnicama i konzumiranje tog pića.“²¹

Slika 6 Jane Peyton

Izvor – http://www.beersofeurope.co.uk/news/wp-content/uploads/2016/05/JGY_beer_025-682x1024.jpg

²⁰ <http://www.hrleksikon.info/definicija/opatica.html>, pristupljeno 17. srpnja 2017.

²¹ <http://www.pivnica.net/a-tko-bi-i-izumio-pivo-nego-zena/1042/>, pristupljeno 17. srpnja 2017.

U takvom društvu u kojem žene nisu bile emancipirane, ipak je došlo do lagodnog rasta poštovanja prema ženi te su im se počeli povjeravati i drugi poslovi koji nisu bili samo rađanje i odgoj djece. Supruge moćnika i kraljeva u razvijenom su srednjem vijeku bile poznate kao velike mecene. Pomagale su djeci i umjetnicima te su tako dizale kulturni standard i širile pismenost po Europi. Mnoge su žene nakon smrti svojih muževa postale vladarice i obilježile veliki dio povijesti kao pozitivne političke ličnosti. Jedna od tih bila je i Eleonora Akvitanska, jedna od najbogatijih i najmoćnijih žena u zapadnoj Europi.

„Bila je lijepa i jednostavna, nenametljiva i skromna, ponizna i elegantna. Eleonora je bila kraljica koja je nadmašila sve kraljice na svijetu.“,²² napisale su redovnice iz Fontevraulta, gdje je Eleanora umrla 1204. godine.

U razvijenom srednjem vijeku, crkva se sve više jačala, pa su tako zbog straha od žena koje su imale sve veću moć, počeli širiti mizoginiju, „odbojnost ili mržnja prema ženama“²³, i postavljati temelje za najveći progon žena u povijesti, inkviziciju.

Inkvizicija se definira kao „crkveni sud osnovan radi iskorjenjivanja vjerovanja i obreda protivnih vjeri i disciplini Katoličke crkve.“²⁴ Bio je to proces ustanovljen od strane Katoličke crkve 5. prosinca 1484. kada je papa Inocent VIII. izdao bulu kojom osuđuje vještičarenje i čarobnjaštvo. Inkvizitori, Henrik Institoris i Jakob Sprenger napisali su knjigu o ubijanju vještica. Iako su se pravi progoni vještica najviše događali početkom novog vijeka, ono je znatno obilježilo i srednji vijek.,, ...Prava histerija započela je tek početkom ranog novog vijeka kad su ovlasti prenesene u redovne zakonike svjetovnih suđenja i kad se crkveni dužnosnici njima nisu više trebali baviti. Nakon tiskanja zloćudne knjige *Malleus maleficarum*, koja je prihvaćena kao neslužbeni udžbenik za progone protiv vještica, ludilo se počelo širiti Europom u 15. i 16. stoljeću, da bi vrhunac doseglo u 17. i 18. stoljeću, dakle u ono doba kad se danas misli da je čovjek postao prosvjećeniji i nadišao okvir tako zvane brutalnosti srednjeg vijeka.“²⁵

²² <http://www.ladylike.hr/vise/izvana/eleonora-2062>, pristupljeno 17. srpnja 2017.

²³ <http://www.hrleksikon.info/definicija/mizoginija.html>, pristupljeno 17. srpnja 2017.

²⁴ Hrvatska opća enciklopedija – <http://www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?id=27486>, pristupljeno 13. kolovoza 2017.

²⁵ <http://www.matica.hr/hr/355/Progoni%20vje%C5%A1tica%20na%20zagreba%C4%8Dkom%20podru%C4%8Dju/>, pristupljeno 4. lipnja, 2017.

U kasnijem srednjem vijeku, žene su u posao mogle biti uključene isključivo uz dozvolu muškarca. Politička prava nisu postojala za ženu u srednjem vijeku, stoga nije imala mogućnost izlaziti na izbore. Njen najveći, a ujedno i jedini posao bio je ograničen na obitelj i kućanstvo. U braku su mogle biti jedino s nametnutim muškarcem. Brakovi su bili dogovoreni posredstvom roditelja, a obrazovanje su mogle steći jedino kod kuće. Žene koje nisu uspjele pronaći muža, a to su bile žene viših staleža, bile su primorane otići u jedan od brojnih samostana.

Završetkom srednjeg vijeka i pojavom novog vijeka, politička prava za žene i dalje nisu postojala, no njihov položaj svakako je bio bolji nego u prethodnim razdobljima. Kako je prolazilo vrijeme, sve više je bilo očito kako su žene inteligencijom i hrabrošću jednake muškarcima. Pojavom novog vijeka, dolazi i do prvog feminističkog prava koji su obilježile sufražetkinje o kojima će više govora biti u poglavlju pod nazivom *Prvi val feminizma*.

4. Žene koje su obilježile povijest

Od samog početka čovječanstva muškarci su bili dominantan spol, no njihova se dominacija temeljila gotovo isključivo na fizičkoj veličini i snazi. Kultura zapada bila je uređena patrijarhalnim obrascima, tako da je i to svakako jedan od razloga muške dominacije. Upravo su zbog toga žene bile tlačene i zanemarivane, a sva su se velika otkrića i postignuća pripisivala muškarcima. Za vrijeme Prvog svjetskog rata, muškarci su išli u rat, a žene su morale preuzeti muške poslove i dokazale su se kao sposobne fizičke radnice. Što se tiče uredskih poslova, žene su najčešće radile kao tajnice ili su preusmjeravale telefonske pozive, dok su muškarci i dalje imali značajnije pozicije unutar tvrtke. Žene su dokazale da su sposobne obavljati „muške poslove“, ali im nije dana prilika da iskoriste svoj potencijal na intelektualnoj razini. I dan danas se u školama najviše uči o muškarcima i njihovim znanstvenim i umjetničkim postignućima kroz povijest, dok se o ženama u istim granama rijetko uči.

Svi znamo tko je Albert Einstein, Nikola Tesla, Neil Armstrong ili Christopher Columbo. No, uz njih postojale su i Valentina Tereškova, Maria Sklodowska Curie, Marija Jurić Zagorka, Virginia Woolf i Frida Kahlo i mnoge druge koje su dokazale svoju inteligenciju i jednakopravnost unatoč težini povijesnih trenutaka i razdoblja unutar kojih su djelovale.

4.1 Valentina Tereškova

„Valentina Tereškova prva je žena u svemiru. Sama se vratila na Zemlju nakon što su na njenoj letjelici bile ukucane pogrešne koordinate. Žena je koja ništa nije zapisala u svemiru jer su joj se slomile obje olovke koje je imala sa sobom.“²⁶ Valentina Tereškova rođena je u Rusiji, a svoj cijeli život radila je u tekstilnoj radnji dok se u slobodno vrijeme bavila padobranstvom. Jedna od najvećih želja bila joj je odletjeti u svemir te je 13. lipnja 1963. godine to i ostvarila. Iako su se uz nju još tri žene natjecale za titulu kozmonauta, „(rus. *Космонавт* od kozmo i lat. nauta: mornar – uobičajeni naziv za astronauta u svemirskim programima Rusije bivšeg SSSR-a)“,²⁷ jedino je Tereškova dobila priliku ostvariti san i oputovati u svemir. Nakon njenog leta u svemir prošlo je čak devetnaest godina do idućeg ženskog polijetanja, odnosno do pojave Svetlane Savitskayeve. „Tereškova je proglašena herojem Sovjetskog Saveza, njezinim imenom nazvan je krater na Mjesecu, a 2000. godine proglašena je ženom stoljeća.“²⁸ Unatoč brojnim poteškoćama na koje je naišla, Valentina Tereškova uspjela je u svojoj misiji i proglašena je ženom stoljeća. Ako razmislimo, to je veliko priznanje za ženu jer inače priznanja idu muškarcima na godišnjoj bazi (npr. New York Times' man of the year – jubilarno priznanje za muškarca godine).

²⁶ <http://zenskaposla.ba/2017/03/10/svemir-valentina-tereskova/>, pristupljeno 21. srpnja 2017.

²⁷ <http://www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?ID=33602>, pristupljeno 21. srpnja 2017.

²⁸ <http://www.poslovni.hr/after5/borba-za-ravnopravnost-i-dalje-se-nastavlja-141541>, pristupljeno 21. srpnja 2017.

Slika 7 Valentina Tereškova

Izvor – http://cat.convdocs.org/pars_docs/refs/48/47941/47941_html_m42673ed9.jpg

4.2 Maria Sklodowska Curie

Maria Sklodowska Curie prva je žena koja je osvojila Nobelovu nagradu i jedina žena koja je osvojila nagradu na dva različita znanstvena područja, a to su fizika i kemija. Curie je rođena u Poljskoj, a kao dijete roditelja koji su bili učitelji od malena se susretala s onim što ju je najviše zanimalo. Iako uz mnogo prepreka, kao što je zabrana školovanja za žene na Sveučilištu u Varšavi, svojim uspjesima i djelima ostala je i te kako zapamćena. „Za vrijeme studiranja fizike, a nakon toga i matematike, bavila se istraživanjima o različitim vrstama čelika i njihovim magnetskim svojstvima. Poslije, s mužem Pierrom, radila je na istraživanju radioaktivnosti, a godine 1898. otkrili su radioaktivni element kojeg su nazvali polonij, po njenoj rodnoj državi Poljskoj.“²⁹ Godine 1903. Curie je postala prva žena koja je dobila Nobelovu nagradu za fiziku. Iako je pretrpjela težak period života izgubivši muža kojeg su ubili u Parizu, to je nije spriječilo u daljnjem napredovanju te je tako postala prva profesorica na Sveučilištu Sorbonne. Tijekom života surađivala je i s drugim velikim imenima, kao što su

²⁹ <https://www.biography.com/people/marie-curie-9263538>, pristupljeno 21. srpnja 2017.

Albert Einstein i Max Planck. Godine 1911. Curie je osvojila još jednu Nobelovu nagradu, ovog puta za kemiju. Njeno otkriće polonija učinilo ju je prvom znanstvenicom koja je osvojila dvije Nobelove nagrade. Umrula je u Francuskoj, 4. srpnja 1934., bolovala je od anemije, za koju se pretpostavlja da je bila uzrokovana dugotrajnima izlaganjima zračenju. Maria Sklodowska Curie svojim je postignućima postavila temelje muškim i ženskim znanstvenicima i njezino otkriće je jedinstveno za tadašnje razdoblje s obzirom da nije imala primjerene radne uvjete u odnosu na druge muške znanstvenike.

Slika 8 Maria Sklodowska Cuire

Izvor – <http://www.helixcenter.org/wp-content/uploads/2016/02/image-531x700.jpeg>

4.3 Marija Jurić Zagorka

„Neizostavna Marija Jurić Zagorka poznata je i cijenjena spisateljica te prva profesionalna hrvatska novinarka. Zagorka je bila svestrana spisateljica te osoba koja je cijelo vrijeme svog postojanja bila ispred vremena u kojem je živjela. Marija je bila najčitanija hrvatska književnica.“³⁰ Prošavši teško djetinjstvo u kojem je mila maltretirana i zlostavljana od strane svojih roditelja, Zagorka, svjesna kako će uspjeti jedino ako se obrazuje, nije dopustila da joj išta stane na put. Niti u braku s Andrijom Matrajem, koji je bio sedamnaest godina stariji od nje, situacija nije bila puno bolja, no odlazak iz obiteljskog doma otvorio joj je mnoga vrata. „Kao žena morala se prvo zadovoljiti mjestom korektora, da bi nakon toga uz pomoć biskupa Jurja Strossmayera postala i novinarkom.“³¹ U životu se uglavnom posvetila pisanju romanima koji su postigli velike uspjehe, neki od njih su: *Tajna krvavog mosta*, *Grička vještica*, *Crveni ocean*, *Kameni križari* i drugi. Godine 1925. utemeljila je prvi hrvatski ženski časopis *Ženski list*.

„Zagorka je 1909. godine sudjelovala u jednoj od najznačajnijih feminističkih polemika u Hrvatskoj – o ravnopravnosti spolova. Nju je otvorila Mira Vodvarka-Kočonda temom „žena i naprednjaštvo“, a uključile se se Zagorka, tekstom *Napredna žena* i današnji muškarci i Zofka Kveder, pišući o modernoj ženi i braku. Njihove feminističke teze žestoko je napao Antun Gustav Matoš koji je neprimjerenim rječnikom opisao izložbu u Feminističkom paviljonu obrušavajući se tada na sve svjetske feministice te je tvrdio da žena može isključivo biti majka i bračna družica.,“³² Zagorka je svojom upornošću i radom zadala temelje novinarstva zahvaljujući čemu danas u području novinarstva uglavnom prevladavaju žene.

Vjerujte, nikad žensko srce toliko ne poštuje muškarca nego kad je sav prožet i predan svojim velikim ciljevima.

Marija Jurić Zagorka

³⁰ <https://www.biografija.com/marija-juric-zagorka/>, pristupljeno 21. srpnja 2017

³¹ Isto

³² <http://zena.rtl.hr/clanak/ostalo/zene-koje-su-stvarale-povijest-marija-juric-zagorka/5088>, pristupljeno 21. srpnja 2017.

Slika 9 Marija Jurić Zagorka

Izvor – http://s25.postimg.org/w6aeq6ssf/marija_juri_zagorka.jpg

4.4 Virginia Woolf

Virginia Woolf autorica je velikog broja knjiga, eseja i članaka poznatih upravo po središnjoj, feminističkoj problematici. Engleska autorica koje se smatra jednom od najvećih modernističkih književnika dvadesetog stoljeća. Njena najpoznatija djela su *Svjetionik*, *Gospođa Dalloway* i *Orlando*. Kroz svoja djela duboko je ulazila u psihologije karaktera. „Godine 1928. Virginia Woolf počela je raditi na tradicionalnom pristupu nadahnutom feminizmu te je počela upućivati na važnost da žene sudjeluju u preddiplomskim studijima.“³³ Godine 1929. Woolf je objavila feministički esej koji je bio temeljen na predavanjima koja je držala na ženskim fakultetima, a u radu se osvrnula na istraživanje uloge žene u književnosti.

„Virginia Woolf nikada nije tvrdila da su žene bolje od muškaraca nego da su svijetu jednako potrebne kao muškarci.“³⁴ Osnivačica je ženske feminističke književne kritike, a isto tako i prva spisateljica koja je u dubinu analizirala žensku psihu. Prikazivala je žene, ne samo

³³ <http://www.thefamouspeople.com/profiles/virginia-woolf-30.php>, pristupljeno 24. srpnja 2017.

³⁴ <https://www.shmoop.com/virginia-woolf/women.html>, pristupljeno 14. kolovoza 2017.

kao kućanice koje u svakom aspektu svog života trebaju muškarca, nego žene kao snažne i individualne ličnosti koje se mogu same pobrinuti za sebe i svoj život. Pisanjem svojih djela, shvatila je kako je društvo i dalje patrijarhalno i da su žene prihvatile svoju ulogu u društvu te da ona kao jedinka ne može na to utjecati. To ju je dovelo do teške depresije i na koncu do samoubojstva.

Žena mora imati novaca i vlastitu sobu ako piše književnost.

Virginia Woolf

Slika 10 Virginia Woolf

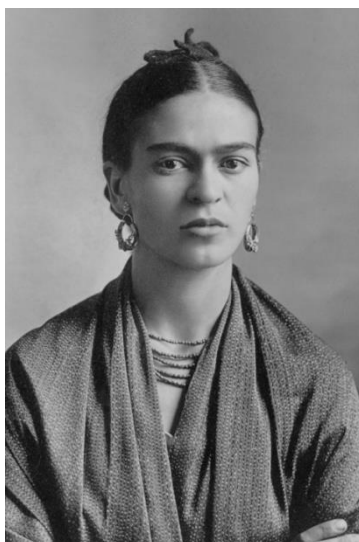
Izvor – <https://encrypted-tbn0.gstatic.com/images?q=tbn:ANd9GcS3Rvd0HpJMaEjxny6fJAE9xLLBCXbyR3BqbiL78aF11WCYhyNu>

4.5 Frida Kahlo

Frida Kahlo osim po značajnom umjetničkom stvaralaštvu, ostala je zapamćena i po svom kontroverznom ponašanju. Pušila je, osvajala je *tequila* izazove protiv muškaraca (natjecanja u ispijanju pića i pušenju cigareta na kojima su sudjelovali jedino muškarci), odijevala se poput muškaraca upravo suprotno svojoj majci i sestrama koje su bile oličenje ženstvenosti. „Izjavila je kako smatra da je na svakom čovjeku ovako i onako najbitniji mozak, a na sebi da posebno voli oči i obrve.,”³⁵ Odbijala je mijenjati svoje muške osobine te je ponosno nosila svoje neuredne i nepočupane obrve te se ponosila svojim blijedim brkovima. U svojim umjetničkim djelima prikazivala stvarnu ženu i njena stvarna iskustva, a neke od tema uključivale su prikaz abortusa, rađanja, dojenja i sličnih tema koje su se tada vodile kao *tabu* teme. Kahlo se također ponosila i svojom seksualnom orijentacijom koja je varirala: kako s muškarcima, tako i sa ženama. Njezina djela su najčešće bili autobiografski prikazi snažne, samozatajne i neovisne žene i samim time smatrana je feministicom. Nakon što je bolest uzela svoj danak, Kahlo je odbijala ovisiti o tuđoj pomoći, pogotovo pomoći svog muškarca, nosila je proteze kako bi dokazala da sve može sama.

Iako je često bila prozivana zbog svojih postupaka, to je nije sprječavalo da uživa u kršenju pravila: kako u umjetnosti, tako i u životu.

³⁵ <https://prezi.com/pn9tab5vf-so/frida-kahlo-feminist-figure/>, pristupljeno 14. kolovoza 2017.

Slika 11 Frida Kahlo

Izvor –

https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/0/06/Frida_Kahlo%2C_by_Guillermo_Kahlo.jpg

Još neke od značajnih žena su i : Caresse Crosby (Mary Phelps Jacob) bez koje danas ne bismo nosile grudnjake, Junko Tabei koja je prva žena koja se, 16.svibnja 1975. godine, popela na najviši vrh Zemlje, Mount Everest te Majka Tereza koja je zbog svojih humanitarnih postupaka godine 1979. dobila Nobelovu nagradu za mir. Billie Jean King, profesionalna tenisačica koja je pobijedila Bobbya Riggsa u teniskom turniru, poznatijem pod nazivom *Battle of the Sexes*, osnovala je ženski teniski savez koji prije toga nije postojao.

5. Valovi feminizma

Prema Maggie Humm i Rebeci Walker, povijest feminizma može se podijeliti na tri, odnosno četiri vala feminizma.

Slika 12 Rebecca Walker

Izvor –

<https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/thumb/4/49/Rebeccawalker.jpg/434px-Rebeccawalker.jpg>

5.1 Prvi val feminizma

„Prvi val feminizma pojavio se u 19. i ranom 20. stoljeću, najviše na području Ujedinjenog Kraljevstva i Sjedinjenih Američkih država.“³⁶ Ovaj val je bio najviše usredotočen na promicanje ženskih prava kao što su: pravo glasa, pravo na obrazovanje i zaposlenje, kako bi bila ravnopravna s muškim pravima te na problematiku koja nastaje ulaskom u brak kada se žena, a i djeca, smatraju muškarčevim vlasništvom.

Jedan od značajnijih trenutaka ovog vala drži se „8.ožujka 1857. godine u New Yorku (kada) su žene, zaposlenice u tekstilnoj industriji protestirale zbog neljudskih radnih uvjeta i niskih plaća. Policija je rastjerala prosvjednike, a žene su dvije godine poslije osnovale svoj prvi sindikat kako bi se zaštitile i osigurale osnovna radna prava. Više od sto žena iz sedamnaest zemalja svijeta, jednoglasno su prihvatile prijedlog o Međunarodnom danu žena koji je proglašen u čast pokreta za ženska prava, uključujući i pravo glasa.“³⁷

Feministice koje su se borile za prava žena u prvom valu feminizma poznatije su pod nazivom sufražetkinje. Sam pojam *suffragette* dolazi od engleske riječi *suffrage* što prevedeno znači pravo glasa. Unatoč brojnim preprekama koje su najviše dolazile od strane britanske vlade, štrajkovima glađu i javnim prosvjedima, sufražetkinje su svojim konstantnim pokušajima i borbama u samo nekoliko godina ostvarile veći dio svojih ciljeva.

Kao jednu od najznačajnijih sufražetkinja svakako valja spomenuti Emmeline Pankhurst. „Njene taktike kako bi se izborila za ženska prava prodirale su čak do granica fizičkog nasilja i vandalizma, razbijanje prozora na javnim zgradama, spaljivanje kuća, ubacivanje kiseline u poštanske sandučice te uništavanje slika po galerijama.“³⁸ Iako prilično kontroverzna zbog svojih djela, obilježila je značajan dio prošlosti te uvelike utjecala na feminističke poglede i tada i za budućnost. „Uz potporu svog supruga, Emmeline je 1903.godine sa svoje tri kćeri osnovala „Ženski društveni i politički savez“ i tako odbacila sve zakonom dopuštene metode,, (Ravlić 2003: 272). Žene su polako uspijevale iz teških životnih i siromašnih uvjeta, prodirati u javnu sferu koja se do tada smatrala isključivo muškim prostorom.

³⁶ http://www.gender.cawater-info.net/knowledge_base/rubricator/feminism_e.htm, pristupljeno 17. srpnja 2017.

³⁷ <http://www.poslovni.hr/after5/borba-za-ravnopravnost-i-dalje-se-nastavlja-141541>, pristupljeno 21. srpnja 2017.

³⁸ <http://www.mirror.co.uk/news/uk-news/emmeline-pankhurst-10-things-you-3863303>, pristupljeno 17. srpnja 2017.

Godine 1906. Emma Goldman je napisala esej pod naslovom *Tragedija ženske emancipacije*, a sve do toga feminizam je svoje uporište imao isključivo u politici. Goldman je javno istaknula mnoge probleme i zbog toga je bila na udaru brojnih osuda. No nekoliko desetljeća kasnije, njene analize su se prikazale ispravnima. Odbacivala je pokret govoreći kako se emancipacija žena pretvorila u novi oblik ugnjetavanja te navodi kako je pokret bio sveden na bitku između spolova.

„U Francuskoj je do 1914. godine radilo više od sedam milijuna žena, a do 1918. godine predstavljale su 40% ukupne radne snage“ (Zaharijević 2010: 378). Redateljica Sarah Gavron, 2015. godine, snima istoimeni film "Sufražetkinje", koji priča o tome kako obične žene postaju borci u borbi za pravo glasa u Velikoj Britaniji. Feministice poput Voltairine de Cleyre i Margaret Sanger bile su najaktivnije u borbama za ženska seksualna, produktivna i aktivna prava u to doba. Godine 1854., Florence Nightingale osnovala je pokret medicinskih sestara koje su bile dodatak vojsci. Prvi val feminizma uključivao je širok raspon žena, razne uzraste, rase i religije.

Slika 13 Florence Nightingale

Izvor – <http://s.hswstatic.com/gif/ladies-aid-society-2.jpg>

Iako mali, ali vrlo značajan pomak dogodio se nakon prvog feminističkog vala. „Švedska je bila prva zemlja na svijetu koja je 1867. godine uvela ograničeno biračko pravo za žene koje se odnosilo samo na općinske izbore. Novi Zeland je 1893. uveo žensko pravo glasa, a 1919. aktivno biračko pravo. Postupno se to pravo ženama dodjeljivalo prvo u skandinavskim zemljama. Finkinje su pravo glasa dobile 1906., Norvežanke 1913. i Dankinje 1915. godine. Tek su poslije Prvoga svjetskog rata žene dobivale pravo glasa u mnogim državama. U Velikoj Britaniji 1928. godine. Potom su žene pravo glasa dobile i u tadašnjem SSSR-u i Njemačkoj. Francuskinje i Talijanke pravo glasa su dobile tek nakon Drugoga svjetskog rata. Zadnje su pravo glasa dobile žene u Švicarskoj 1971. godine.“³⁹ U samo nekoliko godina, ženske borbe su pokazale veliki rezultat. Iako se danas žene u većini svijeta smatraju ravnopravnima i dalje postoje države u kojima su one podređene muškarcu. Upravo za jednakost žena u takvim sistemima se bori feminizam, za prilike i mogućnosti da se žene pokažu i izbore za sebe i svoje pravo glasa.

5.2 Drugi val feminizma

Drugi val feminizma nastupio je 1960.-ih i 1970.-ih godina prošlog stoljeća. „Opisuje se kao noviji feministički pokret koji se, nakon uspješnog prvog vala u kojem je izborneno žensko pravo glasa, više usredotočuje na borbu protiv društvenih i kulturnih nejednakosti, ali isto tako i političkih nejednakosti. Osnovni ciljevi su rodna ravnopravnost, promjena zakonodavstva i skretanje pažnje na problematiku muškog nasilja.“⁴⁰

Kako bi se izborile za svoja prava, žene su bile spremne na razne načine to postići, čak i bizarnim postupcima poput skidanja i spaljivanja grudnjaka na prosvjedima. „Godina 1960. bila je godina odobravanja kontracepcijskih sredstava, odnosno pilula, kako bi se žene mogle zaštititi i biti slobodne za posao, pohađanje škole i obrazovanje. U roku od pet godina, više od šest milijuna žena koristilo je kontracepcijsku metodu u obliku pilule. Samim time, pilula je postala prva osmišljena medicinska metoda koja se nije upotrebljavala za liječenje bolesti.“⁴¹ No ni to nije funkcioniralo. Nekoliko godina kasnije, tridesetak država osudilo je korištenje kontracepcijskih pilula i smatralo kaznenim djelom prodaju istih. U drugom feminističkom valu do izražaja je došao i radikalni feminizam. Radikalne feministice, kao i njihovi kolege u sličnim pokretima, sve više su postajali nezadovoljni svojim položajem oko ekonomskih

³⁹ http://www.cesi.hr/attach/_m/mia.pdf, pristupljeno 15. svibnja 2017.

⁴⁰ http://www.gender.cawater-info.net/knowledge_base/rubricator/feminism_e.htm, pristupljeno 17. srpnja 2017.

⁴¹ <https://www.khanacademy.org/humanities/ap-us-history/period-8/apush-1960s-america/a/second-wave-feminism>, pristupljeno 17. srpnja 2017.

pitanja te su osmislili vlastitu marku i događaje kojima se želi podići svijest i ukazati na fizičke napade na žene. Najpoznatiji od svih događaja dogodio se godine 1968. u rujnu na inicijativu Udruge „New York Radical Woman“. Prosvjedujući zbog stereotipnih pojmova o ženstvenosti, kako bi privukle pažnju, pojedine skupine počele su bacati razne instrumente koji su služili za ugnjetavanje žena, zatim visoke potpetice, grudnjake i remene. Taj se događaj opisuje kao „spaljivanje grudnjaka“. Konačno na tapetu dolaze pitanja silovanja, nasilja u obitelji te pobačaja za što su se feministice izrazito borile u drugom valu feminizma. Cilj je bio podići svijest o navedenim problemima te zajedničkom borbom postići ravnopravnost i dobiti podršku većine te se samim time feminizam pretvara u masovni pokret. Ono što se davno smatralo privatnim pitanjem, tada je postalo glavna tema na javnom području.

Drugi val nije bio zabavan. Nije bilo humora. Bilo je to ranije razdoblje feminizma. Lomile smo zapreke. Bilo je to tako novo. Doista vjerujem da će se dogoditi mnogo dublji feministički pokret. Mislim da će biti vrlo različit – vrlo mističan i bez straha od ženstvenosti. [Neće biti] represivan, nego vrlo otvoren prema ženstvenosti.

Eve Ensler, autorica Vaginalnih monologa

5.3 Treći val feminizma

Treći val feminizma obilježava kraj 20. stoljeća, točnije od 1990. godine pa na dalje. Treći feministički val isprepleo se s rodnom ideologijom. Ovo razdoblje također obilježavaju brojni ženski prosvjedi na kojima su se žene često pojavljivale u visokim potpeticama s izraženim dekolteima. „Pinkfloor, jedna od feministica, rekla je kako je moguće istovremeno imat dobar *push-up* grudnjak i uz njega mozak. Žene trećeg vala opisivane su kao snažne osobe koje su sebe definirale kao subjekte, a ne kao ranije, seksualne objekte.“⁴² U trećem feminističkom valu do izražaja dolaze i poznate osobe koje se počinju javno izražavati, buniti i pridruživati feminističkim pokretima. Treći feministički val sve više je usmjeravao žensku borbu prema individualnim pravima. „Kako su u prethodnim valovima stekle uspjehe kao što su pravo glasa, pravo na rad, sve veća prava na vlastito tijelo i obrazovanje, feministice trećeg vala

⁴² <https://www.pacificu.edu/about-us/news-events/four-waves-feminism>, pristupljeno 21. srpnja 2017.

osjećale su potrebu i za daljnjim promjenama, a to su bile promjene u medijima, kao i u – jeziku koji se koristi za definiranje žena.“⁴³

Također, feministi trećeg vala htjeli su preobraziti tradicionalne pojmove seksualnosti te se okrenuti istraživanju pojmova različitih tema koje su najviše usmjerene silovanjima i rođenju. „Osim toga, u ovom su se razdoblju i pokrenule neke multikulturne i multietničke organizacije koje su podupirale mlade aktiviste. Inicijalna misija bila je ispuniti prazninu u vodstvu mladih žena i pokrenuti mlade ljude da se društveno i politički uključe u razvoj zajednice.“⁴⁴ Može se reći kako je treći val feminizma počelo maksimalno razbijati granice i žene su se počele boriti i izražavati više nego ikad prije u povijesti.

5.4 Četvrti val feminizma

„Prve naznake četvrtog vala pojavile su se u Velikog Britaniji. U srpnju 2013. godine, nemali broj žena okupio se u Engleske centralne banke odjevene u poznate povijesne ličnosti – avijatičarke, sufražetkinje i kraljice ratnice – kako bi tražile veću zastupljenost žena na britanskim novčanicama. Prosvjed je organizirala 29-godišnja aktivistica Caroline Criado-Perez.“⁴⁵ Nedugo nakon toga, 24-godišnja Ikamara Larasi započela je kampanju za rješavanje rasističkih i seksističkih stereotipa putem glazbenih videozapisa.

Slika 14 Caroline Criado-Perez

Izvor – https://pbs.twimg.com/profile_images/863398651519004672/v9r3md5I.jpg

⁴³ <http://everydayfeminism.com/2014/01/feminism-now/>, pristupljeno 21. srpnja 2017.

⁴⁴ <https://www.pacificu.edu/about-us/news-events/four-waves-feminism>, pristupljeno 21. srpnja 2017.

⁴⁵ <http://voxfeminae.net/cunterview/politika-drustvo/item/2562-cetvrti-val-feminizma-upoznajte-buntovnice>, pristupljeno 20. svibnja 2017.

Glavno obilježje četvrtog feminističkog vala svakako je tehnologija. Iako neki smatraju da i dalje postoje samo tri vala feminizma, četvrti val ipak donosi mnogo toga. Njegovo najveće obilježje je ženska borba za ostvarivanje željenih karijera, napredovanje u poslu te ravnopravnost u poslovima. Zbog prethodna tri vala, danas je situacija žena ovakva kakva jest. Svaki val je nešto pridonio, počevši od temeljnih prava na život pa sve do prava na izražavanje, prava na zaposlenje i slično te upravo zbog toga i zbog svih povijesnih postignuća, u većini svijeta danas žene samostalno donose svoje odluke. „Zemlje koje ne pripadaju u skupinu onih gdje se žene slobodno izražavaju su:

- a) Vatikan - pravo na glasanje imaju samo članovi Savjeta kardinala kojeg čine samo muškarci
- b) Bruneji i Ujedinjeni Arapski Emirati, države u kojima pravo glasa nemaju ni muškarci ni žene
- c) Butan - na lokalnim izborima dozvoljen je samo jedan glas po obitelji. Iako i žene mogu glasati, većinom to obavlja muški član obitelji
- d) Liban – muškarci su obavezni glasati

Države u kojima su žene nedavno ostavile pravo glasa su : Oman (2002. godine), Bahrein (2002. godine), Katar (2000. godine) , Kuvajt (2005. godine),, ⁴⁶

Diljem svijeta se osnivaju udruge i organizacije za potporu ženama koje trpe nasilje u obitelji, koje su zlostavljane i podređene muškarcima. Žene su se uspjele izboriti za položaj vođa, visoko se obrazovati te imati pravo glasa u poslovanju i politici. Feminizam se više ne odnosi samo na borbe žena, može se opisati kao poziv za ravnopravnost spolova. Prema objavi *Možda je četvrti val feminizma on line*, feministica Jessica Valenti 2009.godine pokrenula je brojne rasprave o tome kako je internet postao dobar temelj za feminističke diskusije. „Sve ono što se dešava u četvrtom valu feminizma, definira se kao nešto novo, a tehnologija se smatra alatom koji je ženama dopustio izgradnju jakog, popularnog, reaktivnog pokreta na internetskim mrežama.“ ⁴⁷

⁴⁶ <https://www.srbijadanas.com/clanak/dan-kada-su-zene-dobile-pravo-glasa-put-koji-je-trajao-vekovima-i-kojim-i-danas-idemo-08-04>, pristupljeno 21. srpnja 2017.

⁴⁷ <https://www.theguardian.com/world/2013/dec/10/fourth-wave-feminism-rebel-women>, pristupljeno 6. lipnja 2017.

Četvrti val feminizma, odnosno nagli razvoj tehnologije doveo je do situacije kada se nekoliko tisuća feministica podiglo na internetske stranice. Pokrenule su se i kampanje protiv mizoginističkih stranica, uključujući i stranice pod pogrdnim nazivima kao što su *Silovanje trudne kuje* ili *Pričao sam prijateljima o trojcu*. Tehnologija je dala svakom pojedincu pravo da se izrazi samo ukoliko ima internetsku vezu. Žene više nisu pasivni primatelji informacija, nego aktivni sudionici koji oblikuju svoja virtualna, ali i stvarna društva. Osim toga, internet je pružio i priliku kako bi korisnici, a samim time i žene iznosile svoja osobna stajališta što dovodi do brojnih prednosti, ali i nedostataka.

6. Moderni feminizam

Pad Berlinskog zida, raspad SSSR-a i promjena javnog mnijenja, značili su, kako kulturni tako i vremenski kraj milenija te su postavili temelje za ulazak svijeta u novo tisućljeće u kojem će žene napokon početi razvijati svoje potencijale, ne samo kao majke i superuge, već i kao poslovne žene i karijeristice. Kontroverze vezane uz borbu žena za njihova prava u današnjem društvu gledana kao svakodnevice. Iako stigma još uvijek postoji, žene svakodnevno napreduju prema ostvarivanju svojih ciljeva. Borbu za pravo glasa zamijenila je ona za pravo na pobačaj i na pravo odlučivanja o svojem tijelu, a sve se više muškaraca počelo javno izražavati feministima i podupirati žene u njihovim težnjama.

Činjenica koja se uklapa u moderno doba je svakako tehnologija. Privilegirana društva koriste tehnologiju u svojoj svakodnevici. Budimo se na zvuk alarma s naših mobilnih telefona, čitamo vijesti na putu do posla putem interneta na *tabletima* ili mobilnim uređajima, a poslovne podatke spremamo na računala. Ne možemo zamisliti život bez *e-maila* ili društvenih mreža, a tehnologiju smo počeli doživljavati kao posve uobičajenu. Ništa o našim telefonima ili računalima, danas, ne odaje neku spolnu odrednicu, ali kada se vratimo u prošlost, prve su tehnologije ipak u naše živote došle od muške ruke. Kao što sam već spomenula na samom početku, u uvodu, dječaci su ti koji igraju video igrice, a djevojčice su te koje uče kako peći kolačiće u kuhinji. Muškarci prvi koriste laptove za posao, dok žene koriste papir i olovku kako bi zapisale namirnice koje treba nabaviti za kućanstvo. U isto to vrijeme žene su poticane na korištenje tehnologije u kućanskim poslovima. Sve se počelo svoditi na perilice rublja, električne štednjake, mikserne, usisavače i perilice suđa, a sve navedeno se smatra proizvodima koje koriste žene. Iako su neka znanstvena dostignuća feminizirana, poput kontracepcijskih pilula, tampona ili epiduralne injekcije, navedene

tehnologije razvijene su od strane muškarca, kako bi se on zadovoljio, ali i olakšao ženi. Još veće komplikacije pojavljuju se u ponekim ruralnim društvima gdje postoje mitovi kako žene svojim dodirima uništavaju tehnologiju pa se postavlja pitanje je li tehnologija uistinu neutralna ili je ona još samo jedna u nizu od stvari u kojoj muškarci imaju veću privilegiju nego žene.

U slučaju da je internet razvijen ranije, bi li se žene i djevojke više borile za svoja prava diljem svijeta? Mnoge se stvari nažalost ne bi promijenile zbog mentaliteta muškaraca bez obzira na tehnologiju, ali postojala bi veća izloženost problema u medijima te veća moralna stigma oko postupaka u vezi žena te bi se promjene u bržoj i većoj mjeri počele događati. Internet je postao baza za širenje ideja, motivacija i iskustava svih žena, platforma na kojoj postoji netko tko razumije probleme današnjih žena i tko ih neće osuđivati kao što se to radilo u prošlosti.

6.1 Žene 20. i 21. stoljeća

„Godine 2009. omjer muškaraca i žena među radnom snagom, po prvi puta u američkoj povijesti, počeo je pretežati u korist žena, koje i dalje zauzimaju oko polovice radnih mjesta u toj zemlji. Žene dominiraju na sveučilištima i visokim stručnim školama u cijelome svijetu te na svim kontinentima osim Afrike“ (Rosin 2014:10). Dolaskom novijeg doba, pojava žena u raznim zanimanjima postala je itekako vidljiva, posebno ukoliko ju usporedimo s, primjerice, položajem žene prije dvjestotinjak godina. Žene ovog stoljeća sve više se okreću gradnji vlastite karijere i napredovanju u životu. Uz posao majčinstva te obavljanje kućanskih poslova, uspjeh u poslovanju postao je iznimno bitan za ženu 21. stoljeća. Želja za neovisnošću i još veća borba za istom, doveli su do situacije u kojoj se svaka od njih za to može izboriti. Istraživanja u Americi pokazala su da od petnaest kategorija raznih zanimanja, u njih čak dvanaest prevladavaju žene.

Ženski napredak u svakodnevnim životnim radnjama najbolje je potkrijepiti činjenicama. „Žene u siromašnim dijelovima Indije uče engleski brže od muškaraca kako bi udovoljile zahtjevima novih globalnih pozivnih centara. U ženskim rukama je više od 40% privatnih tvrtki u Kini, u kojoj je crveni Ferrari novi statusni simbol poduzetnica. Godine 2009. Islandani su za premijerku izabrali Johannu Sigurdardottir, čime je na čelo jedne države po prvi puta u svijetu došla deklarirana lezbijka“ (Rosin 2014:10).

6.1.1 Oprah Winfrey

Zasigurno na svijetu ne postoji gotovo nijedna osoba koja ne zna za Oprah Winfrey. Teško djetinjstvo, život u siromaštvu, trudnoća u četrnaestoj godini života, zlostavljanje i silovanje u tinejdžerskim godinama, činjenice su koje opisuju život ove, danas jedne od najpoznatijih i najuspješnijih žena na svijetu. Svojom emisijom, koja nosi istoimeni naziv *Oprah Winfrey show*, osvojila je srca mnogobrojne publike. „Od 1986. godine pa do danas, ova emisija postigla je nevjerojatan uspjeh, emitira se na više od 120 kanala te broji publiku veću od deset milijuna. Samo prve godine, emisija je zaradila oko 120 milijuna dolara, a svake godine taj se iznos povećavao.,⁴⁸ Emisija koja je emitirana u dvadeset pet sezona, bavila se raznom tematikom : poznati i slavni, pomoć siromašnima i potrebitima, rješavanje obiteljskih problema, susreti prijatelja i obitelji nakon mnogo godina, financijska pomoć za liječenja i slične teme. Prva emisija pod naslovom *Kako se udati za osobu prema vlastitom izboru*, nije ukazivala na pretjeran uspjeh, ali već je i time Oprah pokazala kako se želi boriti za pravo na izbor. Sve to omogućilo je Oprah da se pojavi u prvom planu medijske industrije i bude proglašena kao jedna od najmoćnijih i najbogatijih ljudi u poslovnom svijetu. O velikom uspjehu *Oprah Winfrey showa* najbolje govori činjenica da je nagrađena s 47 Emmy nagrada. Ugostila je i mnoga poznata imena poput Elizabeth Taylor, za koju tvrdi kako je s njom imala najgori intervju ikada, Toma Cruisea, Celine Dion koja je u emisiji gostovala čak 28 puta. „10. veljače 1993. godine, Winfrey u svojoj emisiji ugošćuje pop ikonu, Michaela Jakcsona i to postaje najgledaniji intervju u televizijskoj povijesti.“⁴⁹ O njenoj nesebičnosti govori i to da je 2004. godine u jednoj od Winfreyinih emisija, svaka osoba u publici dobila novi automobil što je bila donacija General Motors. Svojim talentom, i izjavom kako ne želi raditi uljepšana i dotjerana, nego upravo onakva kakva jest, uspjela je emisiju dovesti na sam vrh svjetskih ljestvica. Poznate osobe približila je malom čovjeku, dokazala kako je u principu sve dostupno i kako se gotovo sve može ostvariti uz dovoljno volje i želje. Također jedna od velikih stvari koju je napravila je osnivanje internata za mlade djevojke u Južnoj Africi i tako je svoj doprinos dala ugroženim djevojčicama kako bi im se omogućio što bolji život. Cijeli svoj život borila se za ženska prava, a svojim karakterom pokazala je da joj ništa ne može stati na put te ostvarila svoje ciljeve, unatoč svim preprekama na koje je nailazila zbog toga što je žena i crnkinja. Osim toga, Oprah je također bila i aktivistica za prava djece.

⁴⁸ <https://www.biography.com/people/oprah-winfrey-9534419>, pristupljeno 27. srpnja 2017.

⁴⁹ <http://www.oprah.com/app/the-oprah-winfrey-show.html>, pristupljeno 27. srpnja 2017.

Godine 2013. Oprah Winfrey peti puta je proglašena najmoćnijom slavnom osobom na svijetu. „Prema *Forbes* časopisu, Oprah je najbogatija Afroamerikanka 20. stoljeća i jedina crna milijarderka na svijetu koja je tu titulu imala tri godine.“⁵⁰ Svojim humanitarnim radom, također je dobivala brojne pohvale, jedna od njih je bila i za pomoć žrtvama uragana Katrina.

Nikad sama sebe nisam prozvala feministicom, ali mislim da u ovom svijetu ne možeš zaista biti žena, a da nisi feminsitica.

Oprah Winfrey

Slika 15 Oprah Winfrey

Izvor – <http://thesource.com/wp-content/uploads/2016/06/oprah1.jpeg>

⁵⁰ <https://www.biography.com/people/oprah-winfrey-9534419>, pristupljeno 27. srpnja 2017.

6.1.2 J.K.Rowling

„J.K.Rowling je popularnija od Williama Shakespearea!“, samo je jedna od rečenica koja može opisati koliko je ova žena uspješna i popularna. Malo koja spisateljica može se pohvaliti uspjehom koji je postigla, a i dalje postiže, kao J. K. Rowling svojim romanima o čarobnjaku *Harryju Potteru*. „Za samo prva tri nastavka knjige, zaradila je više od 480 milijuna dolara u roku od tri godine. Knjige su bile izdane u više od 35 milijuna primjeraka na čak 35 svjetskih jezika.“⁵¹ Čvrstog feminističkog stava stvarajući likove poput Hermione Granger, koja nas uči kako trebamo prigrliti svoju inteligenciju, Molly Weasley koja nam pokazuje kako je majčinstvo jedno od najjačih, ali i najtežih poslova na svijetu, Rowling se smatra feministicom koja „mijenja igru.“ Odrastajući u svijetu u kojem su djevojke konstantno degradirane zbog spola, feminizam ističe kao apsolutno nužan pokret. Osim što je poznata kao izvrsna spisateljica, Rowling je i velika humanitarka. U nemalom broju slučajeva, donirala je zarađeni novac za djecu i za podršku njihovom obrazovanju. „Utemeljiteljica je i predsjednica međunarodne dječje neprofitne organizacije Lumos, koja djeluje kako bi okončala institucionalizaciju djece na globalnoj razini i osigurala da sva djeca odrastaju u sigurnom i brižnom okruženju.“⁵²

Danas se J.K.Rowling smatra 13. najbogatijom Britankom.

Slika 16 J. K. Rowling

Izvor – <http://cdn1us.denofgeek.com/sites/denofgeekus/files/2016/11/rowling.jpg>

⁵¹ <https://www.biography.com/people/jk-rowling-40998>, pristupljeno 31. srpnja 2017.

⁵² <https://wearelumos.org/>, pristupljeno 31. srpnja 2017.

Ako želiš znati kakav je muškarac, dobro pogledaj kako tretira svoje podređene, a ne one sebi ravnima.

J.K. Rowling

6.1.3 Hilary Clinton i Michelle Obama

Kada govorimo o uspješnim ženama današnjice, Hilary Clinton apsolutno je neizostavna ikona. Godine 2001. izabrana je u Američki Senat i postala prva dama koja je ikada osvojila javno sjedište. Zatim je postala 67. po redu državni tajnik, a godine 2016. postala je i prva žena u američkoj povijesti koja se kandidirala kako bi postala dio političke stranke. Još u mladosti, Hilary je bila politički aktivna i bila je član mladih republikanskih skupina. U studentskim danima, također se aktivirala u svim političkim pitanjima što je rezultiralo pozicijom na kojoj je danas. „Godine 1992. za vrijeme Bill Clintonove predsjedničke kampanje, Hilary se pojavila kao izuzetno dinamična i cijenjena partnerica svome mužu.“⁵³ Unatoč pobjedi Baracka Obame na predsjedničkim izborima kada se i Hilary Clinton kandidirala, pokazala je kako jedna žena može puno postići. Sama odluka uopće na kandidaturu velik je pomak u životu jedne žene, a uspjeh koji je postigla govori o tome koliko je bila cijenjena. Clinton je u životu služila kao državni tajnik, američki senator u New Yorku, prva dama Sjedinjenih Američkih Država, prva dama Arkansasa, odvjetnica, profesorica prava i aktivistica, ali, kako njeni prijatelji tvrde, nikad nije zaboravila kamo je došla i za što se borila kroz svoj život. Hilary Clinton nekoliko godina nalazila se pri samom vrhu na ljestvici najmoćnijih žena na svijetu, kako piše časopis *Forbes*.

Michelle Obama, poznatija kao supruga prvog američkog predsjednika crnca, Baracka Obame, 44. je prva dama Sjedinjenih Američkih Država. Svoju pozornost usmjerila je na pitanja podrške obiteljima vojnika, pomoć radnim ženama u ostvarivanju karijera. „Michelle i Barack pomagali su beskućnicima tako što su im omogućili skloništa i javne kuhinje, a osim toga, Michelle je često držala govore u školama kako bi naglasila važnost obrazovanja i volontiranja.“⁵⁴ Nekoliko puta je bila proglašena modnom ikonom, svrstana u najzanimljivije žene na svijetu, a dva puta se pojavila i na naslovnici *Vogua*. U jednom razdoblju je čak i bila proglašena najpoznatijom političkom osobom u Sjedinjenim Američkim Državama. „Prema *Wall Street Journal*, Michelle Obama proglašena je jednom od osoba koje su se

⁵³ <https://www.biography.com/people/hillary-clinton-9251306>, pristupljeno 1. kolovoza 2017.

⁵⁴ Isto

najviše svidjele publici s čak 59% pozitivnih ocjena.“⁵⁵ Pobornik zdrave prehrane, tjeleovježbe i održavanja zdravlja, Michelle je na tu tematiku izdala i knjigu. Održala je veliki broj govora, i to ne bilo kakvih. U jednom se govoru zahvalila prethodnoj prvoj dami Sjedinjenih Američkih Država, Hilary Clinton te naglasila kako zbog nje, njene dvije kćeri mogu vidjeti da žena može biti predsjednik.

I Clinton i Obama, obje vrlo uspješne i utjecajne ikone, cijeli život bave se humanitarnim radom i pomažu potrebitijima. Michelle Obama također se bori i za prava crnkinja.

Slika 17 Hilary Clinton i Michelle Obama

Izvor –

<http://s2.glbimg.com/nXtIYNbkpbInBfraoMDJXzg8XVA=/620x438/smart/e.glbimg.com/og/ed/f/original/2016/11/09/gettyimages-618590268.jpg>

⁵⁵ <http://www.independent.co.uk/news/people/michelle-obama-nbc-wall-street-journal-most-liked-figures-president-barack-hillary-clinton-donald-a7365861.html>, pristupljeno 1. kolovoza 2017.

6.1.4 Beyonce Knowles

„U svojoj pjesmi *Nepogrešiva* opisala sam definiciju feminizma, ne zbog propagande ili tvrdnje svijetu da sam feministica, nego da bih dala jasnu sliku feminizma. Nisam sigurna znaju li ljudi u potpunosti što je feminizam, ali jednostavno je. To je netko tko vjeruje u jednaka prava za muškarce i žene“, rekla je Beyonce za časopis Elle nakon svoje turneje Mrs. Carter. Također smatra da ukoliko muškarac želi ista prava za svoju kćer kao i za sina, on je feminist. U svojim pjesmama često opjevava žene i borbu za njihova prava, a jedna od tih pjesama je i *Tko vlada svijetom? Žene!* Godine 2015. ostvarila je povijesni uspjeh tako što je postala prva ženska umjetnica koja je imala svojih dvanaest pjesama na popisu sto najboljih pjesama. Iste je godine osnovala i svoju marku odjeće pod nazivom *Ivy Park*, a zatim je osnovala i zabavnu tvrtku imena *Parkwood Entertainment*.

Beyonce se cijeli svoj život bori i za prava crnkinja.

Pretpostavljam da sam ja feministica modernog doba. Vjerujem u jednakost. Zašto bismo trebale birati koji smo tip žene? Zašto se moramo označavati? Ja sam samo žena i volim biti žena.

Beyonce

Slika 18 Beyonce

Izvor – <http://devpolicy.org/wp-content/uploads/2015/10/pg-38-rosie-riveter-1.jpg>

6.1.5 Emma Watson

Britanska glumica Emma Watson najpoznatija po ulozi *Hermione Granger* u *Harryu Potteru*. U srpnju 2011. godine objavila je kako pauzira svoju glumačku karijeru i nastavlja studij na prestižnom fakultetu Brown nakon svoje diplome s Oxforda. Godine 2014. diplomirala je na području engleskog jezika te se dalje počela baviti ljudskim pravima i feminizmom. Iste godine postala je UN-ova ambasadorica dobre volje i putem toga dizajnirala je liniju odjeće za siromašnu djecu pod pokroviteljstvom UNICEF-a. Borila se za obrazovanje djevojčica te posjetila Bangladeš i Zambiju kako bi se osobno uvjerila u stanje u tim državama. Osnovala je kampanju naziva *HeForShe* koja poziva žene da se bore za jednakost među spolovima. U govoru koji je držala UN-u na tu temu, govori o tome kako feminizam ljudi danas smatraju jako negativnim i počela je preispitivati suvremena stajališta javnosti o problemima žena. Bavila se i pitanjima mržnje prema muškarcima od strane žena koje se nazivaju *feministicama* te je navela kako je najvažnije ne zahtijevati superiornost žena nad muškarcima već samo jednakost. Iako su njezini govori i tvrdnje doveli do raznih prijetnji smrću i mnogih kritika, Emma Watson nije odustala od borbe za ženska prava te tako i dalje nastavlja promovirati obrazovanje, promišljanje i razumijevanje o suvremenim problemima u društvu koji se tiču žena. Nakon što je proglašena dvadeset i šestom najutjecajnijom ženom na

svijetu prema magazinu *TIME*, a njezine su se riječi počele smatrati ozbiljnijima te ju je javnost prestala gledati kao filmsku zvijezdu, a njezine feminističke ideje postale su temelj za potpuno novi razvitak na tom području.

Nije riječ feminizam bitna. Bitna je ideja i ambicija koja se nalazi iza toga.

Emma Watson

Slika 19 Emma Watson

Izvor – http://media2.intoday.in/indiatoday/images/stories/emma-watson_650_070814102526.jpg

Svakako je važno spomenuti i Madonnu koja je proglašena najuspješnijom glazbenicom stoljeća, Janicu Kostelić, jedina žena koja je osvojila četiri zlatne medalje na Olimpijskim disciplinama alpskog skijanja, Angelu Merkel, njemačku kancelarku koja se 2016. godine našla na listi najmoćnijih žena i to među prvih 10 prema časopisu *Forbes*. Osim po velikim glazbenim uspješnicama, zbog svog humanitarnog rada, pomoći siromašnoj djeci borbe za ženska prava, na ovom popisu ističe se i Taylor Swift.

7. Zaključak

Zbog tisućljetnog zanemarivanja i tlačenja žena, još će mnogo vremena biti potrebno kako bi žene postale jednake muškarcima. Iako biološki, socijalno i psihički, muškarci i žene neće moći biti gledani na isti način zbog prevelikih razlika – mogućnosti, ponašanje i potpora moraju svima biti jednaki. Žene se treba cijeliti i poštivati jednako kao i muškarce. Sve to se odnosi na to da mogu prošetati ulicom bez uznemiravanja, na to da su im uvjeti na razgovorima za posao isti kao i muškarcima, da se s muškarcem dogovara oko podjele kućanskih poslova, bez komentara *Ona je žensko, to je njen posao!*, da dobije potrebnu zdravstvenu skrb adekvatnu za svoje tijelo i da se za nju ne govori *To je žena, naravno da je krivo parkirala auto.*

Žene koje sam kroz rad opisala posebno su me zainteresirale zbog svoje upornosti i svojih velikih postignuća za povijesna razdoblja i vremena u kojima su živjele i djelovale. I danas je ženi teško probiti se do određenih položaja u odnosu na muškarce, tako da je u prošlosti to bilo znatno teže ostvariti i svakako im treba posvetiti medijski prostor i učiti o njima. Feminizam ne traži svjetski mir, ljubav ili sklad, nego uklanjanje sustavne diskriminacije žena i jednakost ženskog roda prema muškom od strane društva. Feminizam kao pokret nikad nije, kako mnogi tvrde, želio ženu prikazati kao superiornu nad muškarcem, već joj samo dati ono što je zaslužila – jednakost.

Tijekom istraživanja i pisanja završnog rada shvatila sam koliko su žene pridonijele položaju žena danas. Zahvaljujući svim njihovim prosvjedima, aktivnostima, borbama, danas mogu biti samostalna i neovisna i živjeti uz pravo glasa, kao i sva ostala prava. Iako je i dalje razlika između spolova vidljiva, posebno na plaćama pojedinih radnih mjesta, sigurna sam kako budućnost i vrijeme mogu donijeti još bolji položaj žena. Pitanja vezana uz feminizam koja se još mogu istraživati, a ja ih se nisam doticala kroz svoj rad, svakako su pitanje rase, pitanje bogatijih/siromašnijih žena, zašto bjelkinje imaju više prava nego crkinje, zašto Afroamerikanke u većini slučajeva diskriminirane i pitanja slična tome. Današnji negativni pogled na feminizam trebao bi se iz temelja promijeniti. Obrazovanje i informiranje javnosti o problemima našeg društva trebalo bi biti ključno za daljnji napredak i suživot. Muškarci i žene ne mogu jedni bez drugih pa bi baš iz tog razloga trebali biti potpuno jednaki.

Vlastoručni potpis

U Koprivnici, _____

IZJAVA O AUTORSTVU
I
SUGLASNOST ZA JAVNU OBJAVU

Završni/diplomski rad isključivo je autorsko djelo studenta koji je isti izradio te student odgovara za istinitost, izvornost i ispravnost teksta rada. U radu se ne smiju koristiti dijelovi tuđih radova (knjiga, članaka, doktorskih disertacija, magistarskih radova, izvora s interneta, i drugih izvora) bez navođenja izvora i autora navedenih radova. Svi dijelovi tuđih radova moraju biti pravilno navedeni i citirani. Dijelovi tuđih radova koji nisu pravilno citirani, smatraju se plagijatom, odnosno nezakonitim prisvajanjem tuđeg znanstvenog ili stručnoga rada. Sukladno navedenom studenti su dužni potpisati izjavu o autorstvu rada.

Ja, Katarina Šolaja (ime i prezime) pod punom moralnom, materijalnom i kaznenom odgovornošću, izjavljujem da sam isključivi autor/ica (završnog)diplomskog (obrisati nepotrebno) rada pod naslovom Feminizam i žena današnjice (upisati naslov) te da u navedenom radu nisu na nedozvoljeni način (bez pravilnog citiranja) korišteni dijelovi tuđih radova.

Student/ica:
(upisati ime i prezime)

Katarina Šolaja
(vlastoručni potpis)

Sukladno Zakonu o znanstvenoj djelatnosti i visokom obrazovanju završne/diplomske radove sveučilišta su dužna trajno objaviti na javnoj internetskoj bazi sveučilišne knjižnice u sastavu sveučilišta te kopirati u javnu internetsku bazu završnih/diplomskih radova Nacionalne i sveučilišne knjižnice. Završni radovi istovrsnih umjetničkih studija koji se realiziraju kroz umjetnička ostvarenja objavljuju se na odgovarajući način.

Ja, Katarina Šolaja (ime i prezime) neopozivo izjavljujem da sam suglasan/na s javnom objavom (završnog)diplomskog (obrisati nepotrebno) rada pod naslovom Feminizam i žena današnjice (upisati naslov) čiji sam autor/ica.

Student/ica:
(upisati ime i prezime)

Katarina Šolaja
(vlastoručni potpis)

8. Literatura

Knjige :

1. Adamović, M. (2011) *Žene i društvena moć*. Institut za društvena istraživanja u Zagrebu, Zagreb.
2. Bančić, S.; Cerovski, S.; Paladino, Š. (2012) *Tragom prošlosti 5*. Školska knjiga, Zagreb.
3. Butler, J. (2000) *Nevolje s rodom*. Ženska infoteka, Zagreb.
4. Brdal, Ž.; Madunić, M. (2012) *Tragom prošlosti 6*. Školska knjiga, Zagreb
5. Castells, M. (2000) *Informacijsko doba: ekonomija, društvo i kultura*. Golden marketing. Zagreb.
6. Centar za ženske studije Zagreb. (1999) *Cyberfeminizam*. Zagreb.
7. Dijanić, D.; Merunka-Golubić, M.; Niemčić, I.; Stanić, D. (2004) *Ženski biografski leksikon; Sjećanje žena na život u socijalizmu*. Centar za ženske studije. Zagreb.
8. Feldman, S. (2012) *Sudbina Evinih kćeri: Ženska povijest patrijarhata* Artresor naklada. Zagreb.
9. Feldman, A. (2004) *Žene u Hrvatskoj: Ženska i kulturna povijest*. Ženska infoteka. Zagreb.
10. Institut za etnologiju i folkloristiku . (2009) *Glasom do feminističkih promjena*. Centar za ženske studije. Zagreb.
11. Gračanin, H.; Malus Tomorad, I.; Tomorad, M. (2006) *Povijest 1*. (udžbenik za prvi razred gimnazije). Alfa. Zagreb.
12. Grdešić, M. (2013) *Cosmopolitika*. Disput. Zagreb.
13. Hooks, B. (2004) *Feminizam je za sve*. Centar za ženske studije. Zagreb.
14. Holy, M. (2007) *Mitski aspekti ekofeminizma*. TIM Press. Zagreb.
15. Hrvatska enciklopedija (2001), Leksikografski zavod Miroslav Krleža, Zagreb.
16. Jurić, M. (2005) *Feminizam u Hrvatskoj*. DAN. Zagreb.
17. Knežević, Đ. (2012) *Feminizam i kako ga steći*. Fraktura d.o.o. Zaprešić.
18. Maskalan, A. (2015) *Budućnost žene: filozofska rasprava o utopiji i feminizmu*. Plejada. Zagreb.
19. Ograjšek Gorenjak, I. (2014) *Opasne iluzije: Rodni stereotipi u međuratnoj Jugoslaviji, Srednja Europa*. Srednja Europa. Zagreb.
20. Pateman, C. (2000) *Spolni ugovor*. Ženska infoteka. Zagreb.

21. Pateman, C. (1998) *Ženski nered: demokracija, feminizam i politička teorija*. Ženska infoteka. Zagreb.
22. Rosin, H. (2014) *Kraj muškaraca i uspon žena*. V.B.Z. d.o.o. Zagreb.
23. Wallach Scott, J. (2003) *Rod i politika povijesti*. Ženska infoteka, Zagreb.
24. Watkins Alice, S. (2002) *Feminizam za početnike*. Naklada Jesenski i Turk. Zagreb.
25. Zbornik radova. (2014) *Žene kroz povijest*. Zagreb.

Časopisi :

1. Baumgardner, J.; Richards, A. (2007) *Feminizam i ženstvenost: ili kako smo naučile prestatati se brinuti i voljeti tange*. Quorum. 23.
2. Galić, B. (2006) *Stigma ili poštovanje?: reproduktivni status žena u Hrvatskoj i šire*, *Revija za sociologiju*. (149-164)

Internetske stranice :

1. <http://www.feministezine.com/feminist/womenofpower/Top-20-Influential-Women.html>, pristupljeno 3. travnja 2017.
2. http://www.gender.cawater-info.net/knowledge_base/rubricator/feminism_e.htm, pristupljeno 5. svibnja 2017.
3. http://www.cesi.hr/attach/_m/mia.pdf, pristupljeno 7. svibnja 2017.
4. <http://people.howstuffworks.com/feminism4.htm>, pristupljeno 15. svibnja 2017.
5. <https://www.pacificu.edu/about-us/news-events/four-waves-feminism>, pristupljeno 15. svibnja, 2017.
6. <http://www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?id=39493>, pristupljeno 10. svibnja 2017.
7. <https://nellacro.wordpress.com/2014/12/20/matrijarhat/>, pristupljeno 13. svibnja 2017.
8. <http://voxfeminae.net/cunterview/politika-drustvo/item/2562-cetvrti-val-feminizma-upoznajte-buntovnice>, pristupljeno 20. svibnja 2017.
9. Ines Vađunec: Položaj žene u srednjem vijeku na hrvatskim prostorima, <http://hrcak.srce.hr/89434>, pristupljeno 30. svibnja 2017.
10. <http://www.matica.hr/hr/355/Progona%20vje%C5%A1tica%20na%20zagreba%C4%8Dkom%20podru%C4%8Dju/>, pristupljeno 4. lipnja 2017.
11. <http://povijest.net/prava-zena-kroz-povijest/>, pristupljeno 4. lipnja 2017.
12. <https://beingfeministblog.wordpress.com/2013/05/16/todays-feminism-a-brief-look-at-third-wave-feminism/>, pristupljeno 5. lipnja 2017.

13. <https://www.theguardian.com/world/2013/dec/10/fourth-wave-feminism-rebel-women>, pristupljeno 6. lipnja 2017.
14. <http://www.stephaniecoontz.com/articles/article23.htm>, pristupljeno 4. srpnja 2017.
15. <http://www.ziher.hr/recenzija-drugi-spol-de-beauvoir-s-se-postalo-a-ne-rodilo-zenom/>, pristupljeno 5. srpnja 2017.
16. <https://voxfeminae.net/strasne-zene/item/1328-simone-de-beauvoir-najveca-francuska-filozofkinja-i-feministkinja>, pristupljeno 15. srpnja 2017.
17. <https://grckamitologija.wordpress.com/2012/11/02/mit-o-pandori/>, pristupljeno 15. srpnja 2017.
18. <http://www.ladylike.hr/vise/izvana/eleonora-2062>, pristupljeno 17. srpnja 2017.
19. <http://www.pivnica.net/a-tko-bi-i-izumio-pivo-nego-zena/1042/>, pristupljeno 17. srpnja 2017.
20. <http://www.mirror.co.uk/news/uk-news/emmeline-pankhurst-10-things-you-3863303>, pristupljeno 17. srpnja 2017.
21. <http://everydayfeminism.com/2014/01/feminism-now/>, pristupljeno 21. srpnja 2017.
22. <https://www.biography.com/people/marie-curie-9263538>, pristupljeno 21. srpnja 2017.
23. <https://www.biografija.com/marija-juric-zagorka/>, pristupljeno 21. srpnja 2017.
24. http://zena.rtl.hr/clanak/ostalo/zene_koje_su_stvarale_povijest_-_marija_juric_zagorka/5088, pristupljeno 21. srpnja 2017.
25. <https://www.biography.com/people/virginia-woolf-9536773>, pristupljeno 24. srpnja 2017.
26. <https://www.biography.com/people/jk-rowling-40998>, pristupljeno 31. srpnja 2017.
27. <https://wearelumos.org/>, pristupljeno 31. srpnja 2017.
28. <https://www.biography.com/people/hillary-clinton-9251306>, pristupljeno 1. kolovoza 2017.
29. <https://www.biography.com/people/michelle-obama-307592>, pristupljeno 1. kolovoza 2017.
30. http://rec.prs.hr/wp-content/uploads/2016/12/PRSRH_Izvjesce_muskarci-zene100_web.pdf, pristupljeno 9. kolovoza 2017.
31. <http://povijest.net/prava-zena-kroz-povijest/>, pristupljeno 9. kolovoza 2017.
32. http://www.ancient.eu/Greek_Mythology/, pristupljeno 9. kolovoza 2017.
33. <http://www.history.com/news/10-little-known-facts-about-cleopatra>, pristupljeno 9. kolovoza 2017.

34. <https://www.shmoop.com/virginia-woolf/women.html>, pristupljeno 14. kolovoza 2017.
35. <https://prezi.com/pn9tab5vf-so/frida-kahlo-feminist-figure/>, pristupljeno 14. kolovoza 2017.

9. Popis slika

1. Slika 1. Simone de Beauvoir, preuzeto s <http://fbl.ba/wp-content/uploads/2014/01/simone-de-beauvoir-1.jpg>
2. Slika 2. Božica plodnosti, preuzeto s <https://s3.amazonaws.com/classconnection/357/flashcards/9033357/jpg/picture1-14FB2873571308817B5.jpg>
3. Slika 3. Pandorina kutija, preuzeto s <http://www.njuskalo.hr/image-bigger/sve-ostalo/pandorina-kutija-slika-48613349.jpg>
4. Slika 4. Romul i Rem , preuzeto s http://www.enciklopedija.hr/Ilustracije/HOL_4623.jpg
5. Slika 5. Kleopatra VII. , preuzeto s <http://afirmator.org/wp-content/uploads/2013/02/Kleopatra.jpg>
6. Slika 6. Jane Peyton, preuzeto s http://www.beersofeurope.co.uk/news/wp-content/uploads/2016/05/JGY_beer_025-682x1024.jpg
7. Slika 7. Valentina Tereškova, preuzeto s http://cat.convdocs.org/pars_docs/refs/48/47941/47941_html_m42673ed9.jpg
8. Slika 8. Maria Sklodowska Curie , preuzeto s <http://www.helixcenter.org/wp-content/uploads/2016/02/image-531x700.jpeg>
9. Slika 9. Marija Jurić Zagorka, preuzeto s http://s25.postimg.org/w6aeq6ssf/marija_juri_zagorka.jpg
10. Slika 10. Virginia Woolf, preuzeto s <https://encrypted-tbn0.gstatic.com/images?q=tbn:ANd9GcS3Rvd0HpJMaEjxny6fJAE9xLLBCXbyR3BqbiL78aF11WCYhyNu>
11. Slika 11. Frida Kahlo, preuzeto s https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/0/06/Frida_Kahlo%2C_by_Guillermo_Kahlo.jpg

12. Slika 12. Rebecca Walker, preuzeto s
<https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/thumb/4/49/Rebeccawalker.jpg/434px-Rebeccawalker.jpg>
13. Slika 13. Florence Nightingale , preuzeto s <http://s.hswstatic.com/gif/ladies-aid-society-2.jpg>
14. Slika 14. Caroline Criado-Perez, preuzeto s
https://pbs.twimg.com/profile_images/863398651519004672/v9r3md5I.jpg
15. Slika 15. Oprah Winfrey , preuzeto s <http://thesource.com/wp-content/uploads/2016/06/oprah1.jpeg>
16. Slika 16. J.K.Rowling, preuzeto s
<http://cdn1.us.denofgeek.com/sites/denofgeekus/files/2016/11/rowling.jpg>
17. Slika 17. Hilary Clinton i Michelle Obama , preuzeto s
<http://s2.glbimg.com/nXtIYNbkpbInBfraoMDJXzg8XVA=/620x438/smart/e.glbimg.com/og/ed/f/original/2016/11/09/gettyimages-618590268.jpg>
18. Slika 18. Beyonce, preuzeto s <http://devpolicy.org/wp-content/uploads/2015/10/pg-38-rosie-riveter-1.jpg>
19. Slika 19. Emma Watson, preuzeto s
http://media2.intoday.in/indiatoday/images/stories/emma-watson_650_070814102526.jpg